STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 06229

SHIRIM

Hayyim Nahman Bialik

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

כלל-פארלאג

Copyright by Klal-Verlag, Berlin, 1922.

Klal-Druckerei Berlin.

ח. נ. ביאליק

אינהאלט

I. נאַציאָנאַלע:

גלוסט זיך מיר ווייגען 1
אין שחיטה־שטאָט 2
דאָס לעצטע וואָרט 15
כ'בין נישט אויף אייער רוף געגאַנגען 22
אַ פרעהליכם 23
כ'וואָלט געווען אַ בעלן וויסען 26

II. איבערזעצונגען:

ביינקסט אויך נאָך דיינע קינדער (פון ר' יהודה הלוי) 31
ים־לידער (נאָך ר' יהודה הלוי) 33
די פרינצעסין שבת (פון היינע) 35

III. נאַטור:

אויף דעם הויכען באַרג 43
עס האָט מיך פאַרפלאָנטעט 46
אונטער די גרינינקע בוימעלעך 48
מיין גאָרטען 49
ערב פריהלינג 56

IV. פרעמדע איבערזעצונגען:

ווינטער־לידער איבערז. שוואַרץ און ז. שניאור 63
אין פעלד " הורוויץ 72
אַנטלויף 77
צום ווינט 78
אויפן בית־עולם איבערז. א. רייזין 79
וואו ביסטו? " ש. גינזבערג 80
זי האָט מיר געשיקט אַ בריוועל איבערז. א. רייזין 81
זיי אַ שוין מיר " " " . 84
באַנאַכט " " " . 85

V. פאָלקס־לידער:

צווישען פרת, חדקל—דאָרטען... איבערז. י. מה־יפות . . . 88
אין מיין גאָרטען " " " . . . 91
נעבען טייכעל שטעהט א פיכטע " " " . . . 93
ס'איז ארוים א נייע מאָדע " " " . . . 94
ניט באַטאָג און ניט באַנאַכט " " " . . . 95
מע ווייס ניט, ווער איז זי... " " " . . . 97
גלין־גלינג — שוין ניטאָ איר... " " " . . . 100
יענער האָט א הויכען מויער " " " . . . 101
ווער ס'האָט פערל " " " . . . 103
איינס, צוויי, דריי, פיר " " " . . . 105
גלויב ניט... " " " . . . 107
פליהט אוועק די גאָלדנע פאווע... " " " . . . 108
עס טרעפט, דו מיינסט... " " " . . . 109

חַיִים נַחְמָן בּיאַליק

פון בעל־מחשבות

I

חיים נחמן ביאַליק, דער באַרימטסטער נאַציאָנאַל־אידישער פּאָעט פון אונזער צייט, איז געבוירען געוואָרען אין יאָר 1873 אין דאָרף ראַדי, וואָס עס געפינט זיך אין דער וואָלינער גובערניע. זיין פאָטער, א איד א למדן, אָבער נישט קיין בעל־מוצלח, האָט געהאַלטען צוליב דער אָרימער פרנסה וועגען א קרעטשמע באַם עק דאָרף.

די ערשטע קינדהייט פון קליינעם נחמנ׳דעל איז אַריבער אין א פרייער ריינער לופט פון א נויאישען דאָרף, נישט ווייט פון די גרויסע און געדיכטע וועלדער, וואָס האָבען זיך געצויגען צום טאַטענס קרעטשמע.

אויך שפּעטער, ווען דער טאַטע האָט פאַרלאָזען דאָס דערפעל און האָט זיך באַזעצט אין זשיטאָמיר אין שטאָט, נעבען די שיינע און מאַלערישע ברעגעס פון טייך טעטערעוו, — איז דער קליינער נחמנ׳דעל נאָך נישט געוועזען אַזוי דערווייטערט פון גאָטס נאַטור, ווי אַן אַנדער אידיש קינד, וואָס וואַקסט אין די שאָטענס פון אידישע שטעטלעך און שטעט.

אָפשר האָט די השגחה מיט א כּיון געוואָלט, אַז דער צוקינפטיגער פּאָעט זאָל איינזויגען שוין פון קינדהייט אויף די שיינקייט פון גאָטס וועלט? אָפשר האָט זי אים שוין פאָרויס צוגעגרייט דעם באַלזאַם, וואָס זאָל לינדערן זיינע שמערצען אין די טעג, ווען אויף זיינע ליפּען וועלען זיך טראָגען ביטערע קללות אויף זיך, אויף זיין פאָלק און אויף דער גאַנצער וועלט?

צו זיבען יאָר איז ביאַליק געוואָרען א יתום. כּל זמן דער טאַטע האָט נאָך געלעבט, איז די נויט נישט געוועזען אַזוי גרויס; נאָכן טויט אָבער פון זיין פאָטער איז באַלד אַריין דער דלות אין הויז פון קליינעם נחמן און האָט זיך דאָרטען ברייט צעזעצט, ווי א צווייטער בעל־הבית.

ווער עס וויל זיך פאָרשטעלען די שוידערהאַפטע אָרימקייט, וואָס האָט געהערשט אין שטוב פון קליינעם ביאַליקען, דער זאָל דורכליינען זיין ליד „שירתי" (מיין ליד), וואו דער פּאָעט ערקלערט דעם לעזער א פאַרערגערטער פול מיט עקעל און ביטערקייט, פון וואַנען עס האָט זיך גענומען באַ אים דער קוואַל פון זיין ליד. זיין לערמייסטער איז געוועזען דער גריל, וואָס גרילצט תּמיד אין די אָרימע הייזער, וואו דער אויוען איז שטענדיג קאַלט און וואו די שטילע געדריקטקייט פון נויט און צרות־לײדען, פון שטענדיגען אָנגעוועהטיגט זיין— מאַכט הילכיגער און גרילצענדיגער דעם גריל אונטערן אויוען.

דער גריל איז געוועזען דער זינגער, וואָס האָט אים אויסגעלערנט זינגען און וואָס האָט קיינ־מאָל נישט געפעלט אין כאָר, ווען זיין אומעטיגע שטים האָט אָנגעהויבען עפּעס טרויעריג צו טערעלייקען.

„ווען מיין טאטע האט צוליב ארימקייט געמאכט פון א שבת א וואכעדיגען טאג; בשעת אויפן טיש האט געפעלט דער וויין צו קדוש און די ווייסינקע חלות; ווען מאגערע חלב'נע, רויבערדיגע, ברודנע ליכטלעך האבען געווארפען מיאוסע שאטענס אויף די ווענט; און זיבען קינדער, האלב פארהונגערט, האלב פארשלאפען זענען געזעסען אנגעשפארט אן טיש, און די מאמע האט א פאראומערטע געהארכט, ווי זייערע מאטע שטימען באגריסען די „מלאכי־השרת"; ווען דער טאטע, ווי א פארשולדיגטער, א דערשלאגענער און א פארצאגטער, האט געשניטען מיט א טעמפען מעסער דאס שווארצע ברויט און דעם עק פון הערינג...

„מיר האבען נאך נישט צעקייט דאס שווארצע שטיקעל ברויט, איינגעטונקט אין זאלץ, און שוין אנגעהויבען נאכצוזינגען דעם טאטען מיט א פוסטען בויך און א ליידיגען מאגען די זמירות, — דעמאלסט האט זיך אויך דער גריל באהעפט צו אונזער זמירות־כאר, און האט זמירות־ד:ג נעגרילצט פון זיין פינסטערען שפאלט" (שירתי).

נאכן פאטערס טויט איז ביאליק אריבער צו זיין זיידען, א שטרייגגען, פאנאטישען אידען, וואס האט פיינט געהאט די פרעהליכע נאאיווע שטיפעריי פון א יונג קינד. ביאליק, זייענדיג אונטער דער שטרייגנער השגחה פון זיין זיידען, האט געמוזט שטארק אנטוויקלען זיין כח הדמיון און פאעטישע איינבילדונגס־קראפט, אום צו קאנען כאטש אין דער פינסטער לעבען, אזוי ווי אים גלוסט זיך אליין, נישט ווי עס גלוסט זיך זיין זיידען. זעהר אפט פלעגט ער זיך ראטעווען פון זיין זיידענס שטרייגגע לעבענס־גענג דורכדעם, וואס ער פלעגט אוועק ווייט־ווייט הינטערן שטאט און זיך אפגעבען אינגאנצען אזוינע נאטור־איינדריקען, וואס באם זיידען איז דאס געווען א גרויסע עבירה און א מיאוסער חטא.

חיים נחמן ביאליק האט זיך זעהר שנעל אנטוויקעלט. שוין צו צוועלף יאר האט ער אנ־געהויבען זיך באקאנען מיטן „כוזרי", „מורה נבוכים", מיט די מיטעלאלטערליכע אידישע פילאזאפען, מיטן „זוהר", מיט ספרים פון קבלה און חסידות א. אז. וו. צו דרייצען יאר האט ער פארלאזען דעם חדר מיט די רביים און אוועק אין בית־המדרש לערנען פאר זיך.

דאס בית־המדרשל, וואו ער האט געלערנט, איז געווען באם עק שטאט. זעלטען ווען עס פלעגט דארט אריינקומען ווער, חוץ בשעת דאווענען. די פארשידענארטיגע געפילען פון א בחור, וואס לערנט אליין פאר זיך, עלענד און איינזאם אין ערגעץ א פארווארפענעם בית־המדרשל, האט געפונען שפעטער באם דיכטער א וואונדערליך פאעטישען און טיפען אפקלאנג אין זיין פאעמע „דער מתמיד", וואס דער לעזער געפינט דא אין דער איבערזעצונג פון שווארץ, און וועגען וועלכער עס וועט נאך אונז אויסקומען צו ריידען.

דורך א צופאל האט נחמן זיך באקאנט מיט איינינע ספרים פון דער נייי־העברעאישער ליטעראטור, און דער דאזיגער צופאל האט געמאכט אן איבערקערעניש אין זיין געפילס־לעבען. ביאליקען האט זיך שטארק פארוואלט אריינדרינגען אין די נייע אידייען און קענטעגישען, און אזוי ווי וואלאזשין האט דעמאלסט גע'שמ'ט, אז אינאיינעם מיט גמרא און יורה דעה, לערנט מען אין דער בארימטער ישיבה אלגעמיינע למודים — האט זיך ביאליק אוועקגעלאזען קיין וואלאזשין.

אין סוף פון די אכציגער יארען און אין אנפאנג פון די נייגציגער אין פאריגען יארהונדערט, ביז צו דער צייט, ווען די רעגירונג האט צוגעמאכט די וואלאזשינער ישיבה — איז אויך וואלאזשין געווען דאס ארט, וואו ס'זענען אריינגעדרונגען די נייסטע אידייען, וואס האבען שפעטער אזוי באפרוכפערט דאס אידישע לעבען. אין דער דאזיגער בארימטער ישיבה האבען שטענדיג געקעמפט בא די ישיבה־בחורים צוויי געדאנקען־וועלטען, די קאנסערוואטיווע אלטע אידישע אויפפאסונג פון לעבען און די נייע רעוואלוציאנערע, וואס האט געוואלט צופאסען די נייע מאדערנע אידייען צו דער אלטער אידישקייט. אין דער צייט פון השכלה און שפעטער זענען עס געווען די פאר־באהאלטענע משכילים, וואס זענען „פארשטאכען" געווארען פון א ריב"ל, א ר' מרדכי אהרן גינצבורג, אן אברהם מאפו, וועלכע האבען אויסגעדריקט די נייע אידייען. אין דער צייט פון חבת־ציון זענען עס געווען די פארבאהאלטענע חובבי־ציון אונטער די יונגע־לייט, די תלמידים

פון ליליענבלום און שפּעטער פון אחד־העם, וואָס האָבן געקעמפט קעגן דער פאַרגליווערטער אַלט־אָרטאָדאָקסער אידישער אויפפאַסונג און מיט דער גאַנצער ערליכקייט און התלהבות פון אַ יונגער נשמה געמיהט זיך איבערצואַנדערשען די אַלטע אָפּגעלעבטע פאָרמען דורך נייע פרישערע, געזוכט צו פאַרבינדען דאָס אייביגע פון אידענטום מיט דעם נוצליכען און גרויסען פון דער לעבעדיגער צייט.

ח. נ. ביאַליק איז גראָד געקומען אין דער וואָלאָזשינער ישיבה, ווען דאָס נייע, לעבעדיגע אין אידענטום אין געשטאַלט פון חבת־ציון האָט צעשפּרייט זיינע פליגלען אויף איטליכען פילענדען און דיינקענדען יונגענמאַן, פאַרכאַפּט מיט דעם צויבער פון זייער שיינקייט און וואָרהאַפטיגקייט.

ס'איז אַ גרויסער שאָדען, וואָס קיינער פון ביאַליקס ביאָגראַפען שטעלען זיך גענויער נישט אָפּ אויף דער וואָלאָזשינער עפּאָכע פון זיין לעבען. ווען מען נעמט די יאָרען פון ביאַליקס לערן־צייט אין דער וואָלאָזשינער ישיבה פון היסטאָרישען שטאַנדפּונקט, פילט מען, אַז די דאָזיגע צייט האָט נעמוזט האָבען אויפן דיכטער דעם טיפסטען איינפלוס; אַז די מענשען און די חברים פון דער ישיבה, וואָס האָבען דורכגעלעבט דעמאָלסט די פרישע לעבעדיגע צייט פון חבת־ציון, האָבען נעמוזט געוואַלטיג ווירקען אויף ביאַליקס צאַרטער פּאָעטישער נשמה, האָבען אים געמוזט, אומבאַוואוסטזיניג, געבען דעם ערשטען גרויסען שטויס צו דער אַרט פּאָעזיע, אין וואָס ביאַליק האָט באַוויזען שפּעטער אַזוינע גרויסע וואונדער.

נאָר ווי געזאָגט, די וואָלאָזשינער עפּאָכע פון ביאַליקס יוגענט־צייט איז נאָך ווייניג אויס־געפאָרשט געוואָרען, און מיר מוזען זיך נאָר באַגנוגענען מיט דער פאָלגענדער באַמערקונג.

ס'איז אָנגענומען צו שרייבען, ווען מען פאַרצעהלט ביאַליקס ביאָגראַפיע, אַז דעם ערשטען און שטאַרקסטען איינפלוס האָט געהאַט אויף ביאַליקען דאָס, וואָס ער האָט זיך באַקאַנט מיט אחד־העמס אַרטיקלען (אחד־העמס „על פרשת דרכים“ אַלס בוך איז אַרויס אַ סך שפּעטער). דער, וואָס האָט אָבער אַ קליינע פאָרשטעלונג פון דעם לעבען אין וואָלאָזשינער ישיבה אין דער צייט, ווען ביאַליק האָט דאָרטען געלערנט, מוז אָבער, נישט ווילענדיג, זוכען פריהערדיגע איינ־פלוסען אויף דעם דיכטערס צאַרטער נשמה.

אודאי האָט אחד־העם געשפּילט אין ביאַליקס לעבען אַ גרויסע ראָלע, אָבער, ווי מיר דוכט זיך, האָבען נאָך געמוזט פאַר אחד־העם קומען אַנדערע השפּעות, ווען מען באַדיינקט, אַז אין דעם קרייז פון די ישיבה־לייט, וואָס האָבען זיך געלערנט אינאיינעם מיט ביאַליקען, זענען געווען פילע אויסגעצייכענטע קעפּ, וואָס האָבען שפּעטער אַ גרויסען אָנטייל גענומען אין דער אידישער אויפ־לעבונגס־באַוועגונג.

ביאַליק איז אין דער ישיבה לאַנג נישט געבליבען. ער האָט זיך גיך איבערצייגט, אַז דאָס, צו וואָס ער שטרעבט, וועט ער אין דער ישיבה נישט באַקומען, און באַלד האָט ער זיך טאַקע גענומען צו אַלגעמיינע קענטעני שען, לעבעדיגע שפּראַכען און מאָדערנע וויסענשאַפטען.

פון דער ניי־העברעאישער ליטעראַטור האָבען שטאַרקער ווי אַלץ געווירקט אויף אים די שריפטען פון חבת־ציון־דיינקער אחד־העם (אַ. גינזבערג).

אין זיין באַקאַנטען שיר צו אחד־העמען רופט ער אים מיט דער דאַנקבאַרקייט פון אַ פּאָעט „מיין לערער“, „מיין וועג־ווייזער“, „מיין שטערן“.

ביאַליק האָט זיך מיט התמדה גענומען ערלערנען די רוסישע שפּראַך. דאָס ערשטע רוסישע בוך, וואָס ער האָט געלייענט, איז געווען דעם באַקאַנטען רוסיש־אידישען דיכטער שמואל פרוגס לידער. באַלד דערויף האָט ער אָנגעשריבען זיין ערשטעס נאַציאָנאַל־אידיש ליד „אל צפּורי“ (צו מיין פייגעלע).

ביאַליק איז אַוועק קיין אָדעס, זיך פאַרפאָלשטענדיגען אין אַלגעמיינע למודים, אָבער ער איז דאָרט לאַנג נישט געבליבען. דער טויט פון זיידען האָט אים געצוואונגען אַוועקצופאָרען קיין זשיטאָמיר. נאָכן זיידענס טויט (1891) איז די אָרימקייט פון ביאַליק שוין געוואָרען אַזוי נישט צו דערהאַלטען, אַז ער האָט זיך געמוזט נעמען פאַר עפּעס אַ מסחר, צו פאַרדינען אויף חיונה.

צווערשט האָט ער געהאַנדעלט מיט וואַלד, דערנאָך איז ער אַוועק קיין סאָכנאָוויץ, וואו ער האָט נעגעבען שטונדען און זיך ביסלעכווייז באַשעפטיגט פאַר זיך מיט ליטעראַטור. פון צייט צו צייט פלעגט זיך באַווייזען אַ געדיכט פון זיין פעדער, וואָס פלעגט ווערען געדרוקט מערסטענטיילס אין אָדעסער העברעאישע אַלמאַנאַכען און אין „השלח", אחד־העמס מאָנאַטס־זשורנאַל. אין אַ קורצע צייט האָט ביאַליקס פּאָעזיע געמאַכט אַזאַ טיפען איינדרוק אויף די בעסערע קענער פון דער ליטעראַטור, אַז זיינע פריינט און פאַרעהרער האָט זיך איינגעגעבען אים אַריבערצופירען קיין אָדעס, און אים שאַפען די מעגליכקייט צו אַרבעטען אויף דעם פעלד, וואָס פּאַסט פאַר זיין טאַלענט און טיפע פּעדאַגאָגישע נייגונגען.

פון דענסטמאָל אָן לעבט ביאַליק שטענדיג אין אָדעס.

אינאיינעם מיט ראַווניצקי און בן־ציון האָט ער שפּעטער געגרינדעט אין אָדעס דעם אויס־געצייכענטען העברעאישען פאַרלאַג „מוריה". גלייכצייטיג איז ער געוואָרען צווערשט אַ נאָהענטער מיטאַרבעטער פון „השלח" און דערנאָך דער צווייטער רעדאַקטאָר, צוזאַמען מיט ד"ר יוסף קלויזנער.

זיין פּאָעמע „מעיר ההריגה" (אויף אידיש — „די שחיטה־שטאָט", פון דיכטער אַליין איבער־געאַרבעט), געשריבען אין 1903, נאָכן קישענעווער פּאָגראָם, האָט ביאַליקען געמאַכט פאַר דעם גרויסען פּאָעט נישט נאָר פאַר קענער, נאָר פאַר איטליכען לעזער פון דער גאַס. מען קאָן זאָגען, אַז ביאַליק איז דער איינציגער אין דער געשיכטע פון דער אידישער ליטעראַטור, וואָס האָט אין איין נאַכט און מיט איין ווערק באַקומען אַזאַ געוואַלטיגע און כשר־פאַרדינטע פּאָפּולאַריטעט אין אַלע קלאַסען פון אידישען פאָלק.

זייט דעם וואַקסט ביאַליקס פּאָפּולאַריטעט מיט יעדען יאָר.

אין יאָר 1904 איז ביאַליק געווען אין פּאַלעסטינאַ און האָט דאָרט געהאַט אַזאַ קבלת־פּנים, וואָס דאָס קאָן נאָר באַקומען אַ מענש, וועלכער האָט מיט זיין גייסט אויסגעדריקט דאָס בעסטע און פאַרבאַהאַלטענסטע, וואָס ליגט אין די טיפענישען פון דער פאָלקס־נשמה. די העברעאישע פּאָעזיע האָט געהאַט אַ סך טאַלענטען; דעם נאָמען „נאַציאָנאַלער פּאָעט" האָט נאָר ערליך פאַרדינט איינער, און דאָס איז — חיים נחמן ביאַליק.

II

„פון שטאָל און אייזען, קאַלט און האַרט און שטום שמיד אויס אַ האַרץ פאַר זיך, דו מענש, — און קום!" — מיט די דאָזיגע מוראָדיגע ווערטער הויבט אָן ביאַליק זיין באַרימטע פּאָעמע „אין שחיטה־שטאָט". די דאָזיגע ווערטער כאַראַקטעריזירען אויך שטאַרק דעם פּאָפּולערסטען טייל פון ביאַליקס פּאָעזיע. ער האָט אויסגעשמידט פון זיין האַרץ עפּעס אַ שטאָלערנס, האַרטעס, עפּעס געמאַכט פון אים אַזאַ געדיכטען, פעסטען עקסטראַקט פון פאַרביטערטקייט, צאָרן, שמערץ און כעס, אַז איטליך וואָרט, וואָס קומט פון דעם דאָזיגען האַרצען, ווירקט, ווי אַ קלאַפּ פון אַ דונער, ווי דער סם פון אַ שטאַרק פאַרקאָכטען גיפט. זיינע נאַציאָנאַלע פּאָעטישע שעפּונגען: „גראָז איז דאָס פאָלק", „הימעל, בעט פאַר מיר רחמים", „דאָס לעצטע וואָרט", „די שחיטה־שטאָט" און אַנד. פירען אַזאַ שפּראַך, געברויכען אַזוינע ווערטער, וואָס קריצען זיך איין אין דער נשמה פון לעזער, ווי ווען מען וואָלט מיט אַ שאַרפען גריפעל זיי פאַרצייכענט אין זיין מאַרך. דאָס זענען נישט פּאָעטישע בילדער אין געוועהנליכען זין פון וואָרט; אַ סך פון זיי צייכענען זיך בכלל נישט אויס מיט דער גרויסער בילדער־פאַנטאַזיע (ווי, למשל, „די שחיטה־שטאָט", וואו די פאַנ־טאַסטיק פון די בילדער איז נאָר נישט אַזוי רייך און מאַכט דעם איינדרוק פון דערצעהלטע אמתע פאַקטען), ווי מיט דעם געפילס־טאָן, מיט וועלכען די בילדער זענען דורכגעדרונגען. און דער טאָן איז אַזוי פאַרביטערט, אַזוי פול מיט דעם גיפט פון צער און צאָרן, אַזוי גאַליג, פאַר־צווייפעלט און ווילד אין זיך פאַרביסען, אַז זיי ווירקען פיל שטאַרקער, ווי מאַנכע פון די גרעסטע פּאָעטישע פאַנטאַזיע־בילדער.

אין זיי לעבט דער אָטעם פון דעם, וואָס איך וואָלט אָנגערופען **נביאישע פּאָעזיע**. דאָס בילד בליצט מער אויף אינם איינצעלנעם וואָרט, ווי אין גאַנצען געמעל, די קראַפט פון זייער פּאָעזיע ליגט מער אין דעם שטאַרקען מעכטיגען געפיל פון פּאָעט, ווי אין די נישט־ערוואַרטעטע בילדער, וואָס דאַרפען אַרויסרופען דאָס געווינשטע געפיל.

ווען מיר לייענען „אין דער שחיטה־שטאָט": „די זון וועט דיר מיט שפּיזען אויסשטעכען די אויגען, אַקאַציען מיט פרישע גרינס־ און ווייס־באַצווינגען, וועלען סמ'ען מיטן ריח פון בלוט און בליטען", — זעהען מיר נישט קיין בילד פאַר זיך, נאָר מיר דערשפּירען דאָס טיפע ביטערע געפיל פון אַן אָנגעוועהטיגטען געמיט, אָנגעוועהטיגט איבער אַלע גרעניצען. ווען ביאַליק זאָגט דאָרטען:

„און מאָרגען געה אַרויס אין גאַס, בן־אָדם, —
און זעה! אַ מאַרק פון לעבעדיגע בראָכוואַרג!
דערשלאָגענע, האַלב־טויטע מענשען־ווערים,
צעבראָכענע און אויסגעקרימטע רוקענס" א. א. וו.

זעהען מיר ווידער נישט פאַר זיך קיין בילד אין געוועהנליכען זין, נאָר מיר פילען דעם גרויסען עקעל און די קאַלט־ביטערע פאַראַכטונג, וואָס דער פּאָעט פילט צו די מענשען, וואָס פּטרן אָפּ זייער אייביגע שאַנד מיט אַן „אל מלא רחמים" פאַר די אומשולדיג געשאָכטענע קרבנות. ווען דער פּאָעט, אַלס נביא, דערהערט גאָטס וואָרט, וואָס זאָגט:

„צו שווער דער יאָך, איך קאָן נישט מער!...
געה רייס פון זייער האַרץ אַן ,אוי',
שים אוים פון זייער אויג אַ טרער!
און שווער זאָל זיין די טרער און ביטער,
און הויך זאָל זיין דער לעצטער קרעכץ
אַזוי — אַז ד'ערד זאָל טון אַ ציטער
און אָפּטרייסלען פון זיך דאָס שלעכטס" — („דאָס לעצטע וואָרט")

גיט ער אונז דאָ נישט קיין בילד, וואָס צייכענט זיך איין מיט זיינע ליניען אין אונזער דמיון, נאָר ער מאָלט אונז מיט ווערטער אַ געוואַלטיג מאָראַלישעס געפיל, וואָס רייסט זיך אַרויס פון אַ שטאַרקער מעכטיגער ברוסט מיט אַ נישט־מענשליכען כח.

ווען דער נביא האָפט נאָך, אַז זיין וואָרט פון טרייסט וועט ברייגנען אַן איבערקערעניש אין דער נשמה פון זיין פאָלק, וואָס ווייסט און פילט און ווערגט זיך שטיל מיט טרערען און זוכט אַ הילף און בעט אַ טרייסט, און ער צעגיסט זיך אין די ווערטער:

„איך געה, איך קום, — כ'וועל היילען וואונדען,
מיט אייך אינאיינעם וועל איך בלוטען,
און וואו מען דאַרף, וועל איך פאַרבינדען,
און וואו מען מוז, וועל איך אָפּלעקען
דאָס בלוט, וואָס טריפט פון אייער וואונד.
כ'וועל טרייסטען, בעטען, וויינען, וועקען —
און וועל ניט לאָזען געהן צום גרונד!
איך געה, איך קום, — איך טראָג אַ טרייסט,
איך טראָג אַ בשורה פון נחמה"! —

דעמאָלסט זעהען מיר פאַר זיך נישט קיין בילד פון אַ נביא, פון אַ מענשען, נאָר דאָס בילד פון געפילען, וואָס צעגיסען זיך מיט אַ גרויסער קראַפט און ווילען מיט דעם איינענעם פייער דער־וואַרעמען אַ צעבראָכען, פאַרדאַרט האַרץ.

ח. נ. ביאַליק איז נישט דער פּאָעט פון זעהונגען און בילדער, נאָר דער פּאָעט פון געפילען. די איינצעלנע בילדער, וואָס וואַרפען זיך דורך, זענען בא אים נישט די הויפּט־זאַך. נישט אין דער אָפּגעטאָקטער אויסאַרבעטונג פון געמעל ליגט ביאַליקס הויפּט־קראַפט, נאָר אין דעם, וואָס ער זוכט שטענדיג אַריינצופּאַסען זיין רייך, שטאַרק געפיל אין די געוועהנליכע ווערטער פון דער שפּראַך. נאָר אַזוי ווי די געוועהנליכע ווערטער פון דער שפּראַך קלעקען נישט פאַר זיינע שטורעמדיגע געפילען — באַנוצט ער זיי, ווי מען באַנוצט די גראָבע גאַסענדיגע ברוקיר־שטיינער, ווען מען וויל בויען אַ טורעם אָדער אַ בערגעל צו אַ מזבח. ער נעמט צענדליגער ברוקיר־שטיינער אויף אַמאָל, ער נעמט אַ סך ווערטער, — שוין אָפּשר צו פיל ווערטער אויף אַמאָל, — נאָר אַזוי, אַז פון זיי אַלעמען צוזאַמען זאָל אַרויס עפּעס ענליכעס צו דעם, וואָס ער פילט אין זיין שטורעמדיגען געמיט, דען אויך אין גראָהע ברוקיר־שטיינער לעבט גאָטס אָטעם.

ווען מען זאָל וועלען קורץ אָפּשאַצען דעם הויפּט־ווערט פון ביאַליקס פּאָעזיע, קאָן מען זאָגען, אַז ער איז דער ערשטער פּאָעט בא אונז, וואָס האָט אַנטפּלעקט און געפונען די פאָרם פאַר דער פּאָעזיע פון די שטאַרקסטע מעכטיגסטע געפילען אין אונזער געפּייניגטער נשמה. דאָס איז נישט די געוועהנליכע ליריק, וואָס האָט שטענדיג צו טון מיט אַ געפיל פון אַ שטילערען טאָן, און וואָס קאָן זיך לייכט צופּאַסען צו אַ קאָנקרעטען ליניען־געמעל, און וואָס איז מערסטענטיילס שטאַרק סוביעקטיוו.

ביאַליקס פּאָעזיע איז די העכסטע ליריק, וואָס וויל אָביעקטיוו אויסדריקען נישט נאָר דאָס סוביעקטיווע ליידען, נאָר די ליידען און קוואַלען פון אַ גאַנצען פאָלק, וואָס איז צוגלייך זיין פאָלק.

דערום איז ביאַליקס פּאָעזיע אַזוי ענליך צו דער נביאישער. עס פלאַקערט אין איר אַ שטורעמיגע נשמה, עס צאַפּעלט אין איר שטענדיג אַ אומרוהיג צעבלוטיגט האַרץ, וואָס וואַרפט אַרום זיך מיט אַ קראַנץ פון שטראַלען, פון אַ שטראַלענדיגען געפילס־לעבען.

ווען איך האָב געזאָגט, אַז ביאַליק איז דער ערשטער פּאָעט בא אונז, וואָס רעדט מיט אונז אין געפילען, נישט אין בילדער, וויל איך דערמיט נישט זאָגען, אַז ער איז אַריבערגעשטיגען די נביאים; דער חלוק צווישען זיי און ביאַליקען איז צו גרויס, אַז איך זאָל וועלען דורכפירען דעם פאַרגלייך ביז צום סוף. שוין דאָס אַליין, וואָס די נביאים האָבען אונז צוגלייך מיט זייער רייכען געפילס־לעבען איבערגעגעבען בירושה אייביגע מענשליכע אידעאַלען, שוין דאָס אַליין, וואָס חוץ דער קללה זייערער, חוץ דעם עקעל זייערען, וואָס זיי האָבען געפילט צו די מענשען, וואָס ווילען נישט הערען גאָטס וואָרט, האָבען זיי אונז אָנגעצייכענט דעם וועג, וואָס פירט צו דעם איינציג ריכטיגען לעבען, — שוין דאָס אַליין שיידט ביאַליקען אָפּ טיילענווייז פון די נביאים. דען ביאַליק, בא אַלע זיינע גרויסע גייסטיגע און פּאָעטישע מעלות, בא דעם גאַנצען כח פון זיין נאַציאָנאַל־פילענדען האַרץ, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס גאָט האָט אים געבענשט און פאַרשאָלטען צו טרינקען פון דעם פולען, איבערפולען „בעכער פון צער און צאָרן“, — בא אַלעם דעם, איז ביאַליק אַלס גערדאַנקען־מענש (נישט אַלס געפילס־מענש!) אַ קינד פון אונזער צייט, דער גדול, וועלכער איז געשטאַנען אין איין וואוקס מיט דער עפּאָכע, וואָס האָט אים אויסגעהאָדעוועט, — אָבער נישט דער גרויסער גייסט, וואָס צייכענט אָן דעם וועג פאַר קינפטיגע צייטען, וואָס שפּרייט אויס זיינע פליגלען איבער דער ווייטער צוקונפט, וואָס פילט נישט דעם ציטער פון די שאָטענס, וואָס קומען שוין פון די צוקינפטיגע וועלטען.

די נביאים אָבער זענען געוועזן נישט נאָר דאָס גרויסע האַרץ פון פאָלק ישראל — זיי זענען אויך געווען די גרויסע מענשען, וואָס האָבען געפילט די שאָטענס פון די קומענדיגע פעלקער און די קומענדיגע וועלטען; זיי זענען אויך צייטענווייז געווען דאָס גרויסע האַרץ פון אַלע פעלקער, וואָס „בשם ה׳ יקראו“.

ח. נ. ביאַליק איז נישט דער גאַנצער נביא, ווען מען קלערט וועגען אַ ישעיהו, אָבער ווען מען פאַרגלייכט אים מיט די שפּעטערדיגע נביאים, מיט אַ חבקוק, מיט אַ מלאכי, אפילו מיט אַ

יחזקאל — שיינט שוין נישט צו זיין דער דאָזיגער פאַרגלייך אַ גוזמא פון אַ באַגייסטערטען ביאַליק־פאַרעהרער.

איצט, ווען מיר קערען זיך צוריק צום אָנפאַנג פון אונזער קאַפּיטעל, ווערט אויך פאַרשטענדליך, פאַרוואָס ביאַליק האָט זיך געמוזט אויסשמידען אַ האַרץ פון שטאָל. פאַרשטעהען מיר שוין, פאַרוואָס איז דאָס בילד פון פּאָעטס האַרצען אַזוי כאַראַקטעריסטיש פאַר אים. ביאַליקס געפילס־לעבען איז צו שטאַרק, צו שאַרף, צו רייך, אַז אַ געוועהנליך האַרץ, וואָס איז ווייך און נישט פעסט, זאָל דאָס קאָנען אויסהאַלטען. דער עקעל, דער כעס, דער צער, די פאַראַכטונג, איז צו ניפטיג, אַז אַ פשוט האַרץ זאָל נישט ווערען פאַר'סמ'ט פון דעם ביטערען געפיל־שטראָם.

ס'איז אויך שטאַרק כאַראַקטעריסטיש פאַר ביאַליקען, וואָס ער האָט ליב אַזוי אין זיינע פּאָעטישע זעהונגען די ווערטער „שטום", „איינגעהאַלטען", „אַ נישט־אויסגעוויינטע טרער":

לי דמעה אחת נאמנה
שבסתר לבי אסבלנה
ובשולי נפשי היא נצפנה („דמעה נאמנה")...
עוד דמעה כבירה בלבבי נצפנה („לא תמח במהרה")

אָפט מאָל איז דער שמערץ אַזוי גרויס, אַז מיט אַ זיפץ, אַ טרער קאָן מען נאָר פאַרשוועכען די גרויסקייט.

אָפט מאָל איז די פאַרביטערונג, דער צאָרן אויף זיך, אויף דער וועלט, אויף גאָט אַזוי געוואַלטיג, אַז מען קאָן נאָר מיט פיבערדיגע טרוקענע אויגען קוקען אויף דער ווילדער בלינדער עלעמענטאַרער קראַפט, וואָס צעשטערט אַזוי אומברחמנותדיג בליהענדיגע לעבענס און איידעל פילענדיגע הערצער.

אָפט מאָל צעוואַקסט זיך אַזוי גרויס דאָס אונמאָראַלישע, די אומגערעכטיגקייט, אַז מען הויבט אָן זיך מיאש זיין אין דער גערעכטיגקייט פון האַרען אין דער וועלט — און מען שעמט זיך פאַר דעם קאַלטען אכזר זיך פאַרמיאוסען מיט אַ טרער.

ביאַליק פאַרגראָבט דעמאָלסט זיינע ביטערע געפילען טיף אין שטאָלערנעם האַרצען און ציהט פון זיי אויס אַ שרעקליך געטראַנק, וואָס זאָל זיך אַמאָל צעגיסען איבער דער קאָרע פון דער ערד, אַז די זאָל אין שטיקער צעשפּאָלטען ווערען, וואָס זאָל אַמאָל זיך צעשפּריצען און צעפליהען אין דער לופט מיט איר שטיקענדען אָטעם און פאַרגיפטען די בלויע הימלען, וואָס האָבען נאָר אַ ליבען שמייכעל פאַר די גרעסטע אכזריותען, וואָס קומען טאָג־טעגליך פאָר אין דער מענשען־וועלט. („די שחיטה־שטאָט", „בקשו רחמים עלי", „מגילת האש").

אפילו אויך דעמאָלסט, ווען ביאַליק צעגיסט זיך אין ווערטער מיט אַזאַ באַריידונגס־קראַפט, אַז עס דוכט זיך — ער וועט קיינמאָל נישט אויפהערען — אויך דעמאָלסט פילען מיר, אַז עס רעדט צו אונז אַן אָנגעפילט האַרץ, וואָס מוז נאָך אַ סך מער איבערלאָזען, איינהאַלטען, איינשטומען אין זיך, ווי דאָס, וואָס עס רעדט זיך אַרויס.

ווען דער נביא רעדט, פאַרפולט פון צער און רחמנות:

„איך געה, איך קום, כ'וועל היילען וואונדען" א. אַז. וו. (זעה אויבען) —

פילט מען נאָך דעם גאַנצען טאָן נאָך, אַז דאָס גיסט זיך נאָר אַרויס אַ קליינער שטראָם פון דעם גרויסען געפילס־קוואַל, וואָס שטורעמט אין נביאס האַרצען. אויך ווען ער צערעדט זיך אַזוי שטאַרק, פילען מיר, אַז דאָס גרעסטע, וואָס איז געבליבען אינעווייניג, איז נאָך נישט אַרויסגעזאָגט געוואָרען.

דען דאָס איז שוין די פּסיכאָלאָגישע נאַטור פון דעם געפילס־מענשען, אַז דער גרעסטער שאַץ פון ווערטער איז נישט בכח איבערצוגעבען דאָס גאַנצע פון זיין האַרצען. גראָד ווען אַזוינע מענשען שיטען מיט ווערטער אָהן אַ ברעג און אָהן אַ סוף — זעהט מען, ווי שטום איז זייער לשון פאַר דאָס טיפסטע פון זייער האַרץ.

ביאַליק, אַלס דער גרויסער געפילס־מענש, פאַרוואונדערט אונז מיט זיין איינגעהאַלטענקייט, שטומקייט, מיט זיין קורצקייט פון זיין בילד, קנאַפּקייט, וואונדערליכער אָפּגעוואויגענקייט און אָפּגעמאָסטענקייט פון זיין וואָרט אין פּאָעטישען זאַץ — און צוגלייך דערטרינקט ער אונז אין א מבול פון ווערטער און בילדער, וואָס מאַכען אויף אונז אָפט מאָל דעם איינדרוק פון א צוזאַמענגעוואָרפען בערגעל פון בריליאַנטען, דימענטען, שטיינער און זאַמד.

אָבער דאָ, ווי דאָרטען, איז עס דער אייגענער ביאַליק, וואָס רעדט מיט אונז די שפּראַך פון געפילען, א שפּראַך, וואָס קאָן זיין שטום, ווען זי צעגיסט זיך אין א ים ווערטער, און וואָס קאָן זיין געוואַלטיג באַריידעוודיג, ווען זי זאָגט נאָר איין וואָרט, א וואָרט, האַרט, פעסט, געשליפען און שטראַלענדיג, ווי א בריליאַנט.

ווען ביאַליק איז שטום, קורץ און קנאַפּ, קלינגט מאַנכמאָל זיין וואָרט, ווי דער איינאַיינציגער קלונג אין דער שטילער פינסטערער נאַכט פון א גלאָק אין א טורעם.

ווען ביאַליק צעגיסט זיך אין א סך ווערטער, ברויזט פאַר דעם האָרכענדען אויער אונטער דעם שטראָם ווערטער — א גרויסער ברייטער טייך, וואָס איז אויפגערודערט געוואָרען ביז צו זיינע גרונטען.

עס איז, לויט מיין מיינונג, נישט ריכטיג, ווען מען באַשולדיגט ביאַליקען אין דעם, וואָס זיינע פּאָעמען זענען נישט האַרמאָניש אין דער ליניע, אין געבוי, אין בילד. זיי האָבען אַן אייגענע האַרמאָניע, די האַרמאָניע פון טיפע געפילען און ליידענשאַפטען, וואָס האָבען באַקומען לשון. אין זיי איז די האַרמאָניע פון א פאַרצוימטען טייך, וואָס רייסט זיך דורך א קליינע עפענונג אין א שטיינערנער וואַנט.

ווער עס ווערט נישט מיטגעריסען מיטן שטראָם, האָט פון זיין קראַפט נישט געגאָסען, פאַרלאַנגט פון אים עסטעטישע האַרמאָניע, קורץ, פאַרלאַנגט פון אים רוהה, אין דער צייט, ווען ער איז די קראַפט, די באַוועגונג, דער שטורעם...

III

ווען מיר לייענען בא ביאַליקען:

„אונטער די גרינינקע בוימעלעך
שפּילען זיך משה'לעך, שלמה'לעך;
ציצית, קאַפּאָטקעלעך, פּאה'לעך —
אידעלעך פריש פון די אייעלעך.
גופ'עלעך — שטרוי, רויך און פעדערלעך,
נעם און צעבלאָז זיי אויף גלידערלעך —
כאַפּען זיי אויף גרינגע ווינטעלעך
און עס צעטראָגען זיי פייגעלעך“...

אָדער:

„עס האָט מיך פאַרפלאָנטעט מיט גרינס און מיט בלומען,
וואו באַבאָטשקעס צאַפּלען אין נעצען פון שטראַלען,
וואו ס'ציטערט די לופט פון דעם גרילצען און זשומען —
און איך בין פאַר'כשופ'ט צו דר'ערד צוגעפאַלען“...

אָדער ווען מיר נעמען זיינע באַריםט־געוואָרענע „צפּרירים“, „זוהר“, ווען „איבער מיין פענסטער־געזימס כאַפּען זיך אויף די נעסטען פייגעלעך און יוכצען און צווישערן „צוויטשי“, „צוויטשי“!“ אָהן א סוף, און אין דעם גלאַנץ פון מיין שויב הויבען אָן די מאָרגענדיגע שד'לעך צו פינטלען און ווינקען מיט אַזא שטיפערישען חן. זיי טאַנצען און פינקלען מיט א יוכצענדער ווילדקייט, באַהעפטען זיך, ווי טויבען, אָן גלאָז פון מיין שויב, גלעטען און דרינגען איין מיט א ליכט, וואָס עס שטראָמט און וואָס עס צעגיסט און צעפּלייצט זיך איבער מיר“. (צפּרירים). —

אָדער זײַן „עם פּתיחת החלון“, וואו „עס ברעכען זיך דורך טויזענטער גלאַנצען, פֿאַרגיסען מיט ליכט די באַלקענס, די ווענט, אַלע ווינקעלעך, וואָס האָבען מיט אַמאָל פֿול געמאַכט איטליכס לאָך מיט דעם גאָלד זייערען“...

האָבען מיר נישט קיין פֿעטע ליניען פֿון אַ בילד, וואָס מען קאָן מאָלען, נאָר באַקומען דורך דעם פּאָעטס ווערטער אַ בילד פֿון עפּעס אַ באַוועגליכער זאַך, וואָס רופֿט בײַ אונז אַרויס עטוואָס ענליכעס צו דעם געפֿיל, וואָס עס האָט איצט דורכגעלעבט דער פּאָעט.

ח. נ. ביאַליק, וואָס מיהט זיך שטענדיג אויסצודריקען אין פּאָעטישע ווערטער אַ געפֿיל, עפּעס אַזוינס, וואָס איז שטענדיג אין שטראָמענדיגען צושטאַנד, וואָס האָט נישט קיין קלאָרען אָנפֿאַנג און קיין קלאָרען סוף, וואָס איז תּמיד אין דער בחינה פֿון אַן עצם (אַן אָביעקט), וואָס ווערט געוואָרפֿען און געשליידערט, געיאָגט און געטריבען, קורץ — באַוועגט אויף אַלע אופֿנים — איז געוואָרען דער מאָלער פֿון דער באַוועגונג אין דער נאַטור, און כּמעט נאָר פֿון דער באַוועגונג.

ביאַליק קען נישט די רוהיגע מאָלערישע ליניע, ווי ער קען נישט, מיט זעלטענע אויסנאַמען, דעם רוהיגען צושטאַנד פֿון עפּעס אַ זאַך אין דער נאַטור. און ווען מיר געפֿינען בײַ ביאַליקען עפּעס אַזוינס, וואָס איז ענליך צו מאָלעריי — ווערט איר דעמאָלסט באַמערקען באַלד, אַז נישט צוליב דעם איז אים אַרויס דאָס בילד מאָלעריש קלאָר, ווייל ער האָט גענומען אַ וויניגער טאַנ־צענדיגע ליניע, נאָר דערפֿאַר, ווייל זײַן געפֿיל איז שוין אַזוי שוואַך אין דער באַוועגונג, אַזוי מעלאַנכאָליש־מאַט, כּמעט קריכענדיג, אַז דאָס געפֿיל קומט ממילא אַרויס מאָלערישער און רוהיגער אין זײַנע מאַטע ליניען (זעה „מכתב קטן לי כּתבה“, „הכניסני תּחת כּנפיך“ א. אַנד.).

אין דעם ליגט אויך דער גרויסער אונטערשיד צווישען די געוועהנליכע ליריקער אין דער ליטעראַטור און דער ליריק פֿון ביאַליקען. בײַ די מייסטע ליריקער ווערט דאָס געפֿיל איינגעפּאַסט אין אַ רוהיגע מאָלערישע ליניע, צוליב וואָס דאָס געפֿיל פֿאַרלירט אָפֿט אין זײַן קראַפֿט, דערפֿאַר אָבער טרעט דאָס אַרויס, כאָטש אָפּגעשוואַכט, נאָר אַנגענעם און עסטעטיש פֿאַרן געניסער פֿון דער קונסט. בײַ ביאַליקען אָבער איז זײַן לירישע שטימונג די הויפּט־זאַך; ער ווערט דאָס געפֿילטע קיינמאָל נישט ווילען אָנטון אַ קליידעל, כאָטש פֿון אַ פּרינצעסין, ווען דאָס וועט ליידען אין דער באַוועגליכקייטס־קראַפֿט. ער וועט בעסער בלייבען בײַ דעם „באַרבאַר“ אין דער קונסט, לויט דעם אייראָפּעאישען פֿאַרפֿיינערטען געשמאַק, נאָר ער וועט נישט מותּר זײַן אויף איין צאַפּעל און ציטער פֿון זײַן אינעווייניגסטען געפֿיל.

ווייל מען ביאַליקען געניסען ווי עס דאַרף צו זײַן, מוז מען זיך זעצען אויף די פֿליגלען פֿון זײַן שטורעמדיגען האַרצען, מוז מען זיך אָפּזאָגען פֿון די ווייכע זעסלען אין פּאָעטישען סאַלאָן־וואַגאָן, וואָס זענען מיט אַ כּיון בײַ די עסטעטישע ליריקער אויסגעבעט מיט גוטע שפּרינג־פֿעדערן.

ביאַליק אַלס פּאָעט איז נאַטירליך, עלעמענטאַר און האָט נישט די קליינע הילפֿס־מיטלען, די קליינע פּיילעכלעך, מיט וועלכע עס באַנוצט זיך אַזוי שטאַרק דער מאָדערנער אייראָפּעאישער פּאָעט, וואָס איז אַזוי מוראדיג אָנגעזעטיגט מיט קונסט, עסטעטיק און נאָך אַזוינע נויטיגקייטען, אַז עס קומט שוין בײַ אים אַרויס, ווי אַ קלייד פֿון אַ גרויסען פּאַריזער מאָדען־שניידער, וואָס וואַרעמט מער דאָס אויג, ווי דעם פֿרירענדיגען גוף, וואָס קיצעלט מער אונזערע מאַנסבילשע געפֿילען, ווי ס'דערוועקט אַ טיפֿע, שטומע ליידענשאַפֿט.

מאַנכמאָל שטעלט זיך מיר ביאַליק פֿאָר, ווי דער גִבּור אין דאָרף, וואָס פֿאַרלאָזט זיך מער אויף די מוסקלען פֿון זײַנע געזונטע קרעפֿטיגע הענט, ווי מאַנכער בחור אויף זײַן שטעקען און דובינקע. ער גלויבט מער אין זײַן אייגענעם כּח, ווי אין דעם כּח פֿון דער דובינקע, וואָס ער צעברעכט דאָס לייכט, ווי אַ שוועבעלע.

ס'וועלען זיך אָפּשר געפֿינען מענשען־מפֿונקים, וואָס וועלען זיך באַקלאָגען דערויף, וואָס אונזער ביאַליק האַלט נישט פֿון אייראָפּעאישען פּראַק. פֿאַר דעם אָבער, פֿאַר ווען די עכטע פּאָעזיע איז די קראַפֿט פֿון אויסדרוק, איז די מאַכט איינצוצוימען אַ שטורמיג עכט געפֿיל אין

האַרטע גלאַנציגע ווערטער פון אַ שפּראַך — וועט זיך פרעהען, וואָס דער אייראָפּעאישער פּראַק ווערט צעשפּאַרט פון ביאַליקס מעכטיגער, שטענדיג באַוועגליכער ברוסט.

ווען איך זאָל פּרובען וועלען אין קורצע ווערטער אָפּשאַצען דעם הויפּט־פּונקט אין ביאַליקס פּערזענליכקייט, וואָלט איך זאָגען, אַז ער איז אייגער פון די וויניגע גרויסע פּאָעטען, וואָס האָט געפונען אין דעם קינסטלערישען וואָרט דעם אויסדרוק פאַר די קאַפּריזע וועלען־באַוועגונג אין דעם מענשענס נשמה, ווי אין אַ טייל פון דער נאַטור.

אַקוראַט ווי, למשל, דער גרויסער אידישער מאָלער איזראַעלס, און דערנאָך ליבערמאַן, האָט צוערשט באַוויזען, אַז מיט אַ פּענזעל פון אַ מאָלער איז מעגליך איבערצוגעבען די באַוועגונג פון אַ ווינטעל, אַ ווינט, אַ שטורעם אויף אַ טויטען האַרטען לייוועגט, — אָט אַזוי האָט אונז ביאַליק געגעבען אַ מוסטער, ווי מען קאָן אין האַרטע טויטע ווערטער אַריינבלאָזען דעם ריטם פון אַ נשמה, וואָס צאַפּעלט זיך אין דער שטורעמדיגער באַוועגונג פון אַ טיף געפיל, דעם טאַנצענדיגען ריטם פון אַ גאַרב ליכט־שטראַלען, וואָס רייסען זיך אַריין דורך אַ שפּאַלט פון אַ פאַרמאַכטען פענסטער אָדער וואָס פאַרפּלאָנטערן זיך אין די שאָטענס פון אַ געדיכטען וועלדעל בּאַ אַ שטיל פאַר־באַהאַלטענעם טייכעל.

ביאַליק איז דער מייסטער פון דער באַוועגונג אין וואָרט, ווי מאַנכע גרויסע מאָלער אין בילד.

און ווען מען באַדיינקט נאָך, אַז די איבערגאַבע פון דער באַוועגונג אין דער נאַטור איז איינע פון די הויפּט־אויפגאַבען און הויפּט־פּראָבלעמען פון דער מאָדערנער קונסט, פון דער גאַנצער קינסטלערישער וועלט — פון די אימפּרעסיאָניסטען ביז צו די לעצטע פוטוריסטען — זעהען מיר, אַז ביאַליק, דער עלעמענטאַרער באַרבאַרישער ביאַליק, דער ביאַליק, וואָס ווייס אפילו נישט פון די קלאַסישע גריכישע מוסטערן, און וויל פון זיי נישט וויסען (לייען דר. יוסף קלויזנערס אַרטיקעל וועגען ביאַליקען), איז דער מאָדערנסטער פּאָעט נישט נאָר בּאַ אונז, נאָר אויך אין דער אַלגעמיינער אייראָפּעאישער ליטעראַטור.

IV

אין די פריגע קאַפּיטלען האָבען מיר געפּרובט אַרויסצושיילען דעם קערן פון ביאַליקס פּאָעטישער פּערזענליכקייט, מיר האָבען געזוכט אים אָפּצוגרעניצען פון אַנדערע פּאָעטישע נאַטורען, און דורכדעם אים בולטער אַרויסצושטעלען פאַר דעם לעזערס אויגען. מיר האָבען געמיהט זיך, אַז מיטן נאָמען ביאַליק זאָל דער לעזער פאַרבינדען די פאָרשטעלונגען, וואָס האַר־מאָנירען מיט דעם כאַראַקטער פון זיין פּאָעזיע.

איצט אָבער וועלען מיר אין קורצען באַהאַנדלען ביאַליקען אַלס דיכטער סתם, וואָס פאַרמאָגט חוץ זיינע אויבענדערמאָנטע געניאַלע מעלות נאָך אַ סך אַנדערע פּאָעטישע מעלות, וועלכע שטעלען אים אין איין רייה מיט אַלע באַגאַבטע אויפריכטיגע דיכטער פון זיין צייט און פאַר זיין צייט.

ביאַליק האָט אונז געגעבען אַ גאַנצע רייה פון אויסגעצייכענטע לירישע לידער. די פּאָעמע „המתמיד" ציינט אונז ביאַליקען אַלס גוטען ליריקער און אַלס דעם, וואָס איז צוגלייך מיט פייערבערגען און אַנדערע פון זיין יוגענט־צייט געשטאַנען אויף דער גרעניץ פון ראָמאַנטיק און רעאַלער קריטיק. ביאַליקס „מתמיד" איז נישט די שילדערונג פון אַ געוויסען כאַראַקטער אָדער טיפּ, נאָר די אומעטיגע, ווייכע, ראָמאַנטישע און צוגלייך רעאַל־קריטישע, פאַרביטערטע באַציהונג צום אידישען בית־המדרש, וועגען וועלכען פייערבערג האָט אַמאָל געזאָגט, אַז „עס איז דאָס פינטעלע פון דער וועלט".

אין אַ גאַנצען ציקל שירים האָט ביאַליק אונז געשילדערט די אָרימקייט, עלענדקייט פון אַ אידישער איינגעלשער נשמה, און אויך דאַ האָט ער נישט געהאַט אַזוי אין זינען די אָרימקייט פון

איינצעלנעם אין אַ קלאַס, ווי די אָרימקייט בכלל, וואָס צעטרעט מיט איר ברודיגער לאַפּע די שענסטע בלומען און שפּראָצונגען אונטער גאָטס הימעל.

מיר געפינען אויך בא ביאַליקען אַ סך פּאָעטישע ווערק, וואו ער כאַפּט אַזוי קונציג דעם טאָן פון דעם פאָלקס־מענשען מיט זיינע קליינע ליידען אין דער סביבה פון אַ קליינשטעטלדיגען לעבען (זעה „מיין גאָרטען" א. אַנד.).

ביאַליק האָט געוויזען דאָס מייסטער־שטיק ארייצופּאַסען דאָס נאַאיווע אידישע פאָלקס־ליד אין דער אַלטער העברעאיש־אַראַמעאישער שפּראַך פון אונזערע אורעלטערן, און דערביי נישט צו פאַרלירען קיין איין טאָן פון דעם דאָזיגען פאָלקס־ליד, וואָס ווערט געזונגען פון דעם אידישען שוסטער און שניידער, פון דעם פּראָסט־אידישען כלה־מיידעל.

עס געפינען זיך אויך הומאָריסטישע לידער בא ביאַליקען, וואָס פאַרוואונדערן אונז מיט דער בויגיגקייט פון דער שפּראַך און מיט דעם געזונטען הילכיגען לאַכען, וואָס קויקעלט זיך אין זיי.

הוץ דעם, האָט ביאַליק אונז באַשיינקט מיט עטליכע נאָוועלען, פון וועלכע „אריה בעל גוף" איז געוואָרען זעהר פּאָפּולער.

ווען מען נעמט נאָך ביאַליקען אַלס פּראָזע־שרייבער, וואָס איז אין אַ געוויסען זין דער גרויסער תלמיד פון דעם זיידען ר' מענדעלע, און אַ טייל פון זיינע פּובליציסטישע זאַכען, — דעמאָלסט קאָן מען זיך אומגעפער פאָרשטעלען, ווי רייך און פילזייטיג איז ביאַליק אַלס פּאָעט, פּראָזאאיקער און פּובליציסט.

V

ביאַליק האָט זיינע גרעסטע און באַדייטענדסטע ווערק געשריבען אין העברעאיש. דער לעזער וואָס באַקומט היינט די געזאַמעלטע פּאָעזיע פון ביאַליקס פעדער אין אידיש, זעהט שוין, ווי וועניג ביאַליק האָט זיך גענוצט מיטן אידיש פאַר זיינע פּאָעטישע געפילען און איבערלעבענישען.

וויל מען ריכטיג באַגרייפען, וואָס פאַר אַ גרויסע ראָלע ביאַליק האָט געשפּילט פאַר דער שאַפונג פון דער ניי־העברעאישער שפּראַך — מוז מען לייענען ביאַליקען אין אָריגינאַל.

איטליכער, וואָס וויל קענען געניי דעם גייסט פון אונזער לעצטער צייט, קאָן בכלל נישט אויסקומען אָהן העברעאיש. דער, וואָס וויל אָבער אַריינדרינגען ספּעציעל אין דעם גייסט פון ביאַליקען, מוז שוין אוודאי גרינדליך קענען די שפּראַך פון פּאָעט.

נישט דאָ איז דאָס אָרט זיך אַריינצולאָזען אין אַ שמועס וועגען ביאַליקען אַלס דעם גאונישען שעפּער פון דער מאָדערנער העברעאישער שפּראַך.

מיר ווילען נאָר אָנווייזען, אַז כאָטש ביאַליק האָט אַזוי וועניג געאַרבעט אויפן אָרימען, קוים באַאַקערטען פעלד פון פּראָסט־אידיש, פונדעסטוועגען האָט ער אויך מיט דעם וועניגען שטאַרק באַפרוכפּערט די אידישע שפּראַך.

מען דאַרף נאָר נעמען דאָס ביסעלע, וואָס מען האָט געזאַמעלט פון אידישען ביאַליק, אום דאָס קלאָר צו זעהן.

ביז ביאַליקען איז דאָס אידיש כמעט נישט געווען מסוגל אויף אויסצודריקען שטאַרקע, מעכטיגע געפילען. פון דער שפּראַך האָט עס געשמעקט מיט דעם „נעבעכעל", וואָס ליגט פאַרבאַהאַלטען הינטער איטליכען אידישען ביכעל.

אַזאַ געוואַלטיג־קרעפטיגע, מוראָדיג־גבורהדיגע שפּראַך האָבען מיר צוערשט כמעט דערהערט אין אידיש, דערנאָך ווי עס איז אַרויס זיין „שחיטה־שטאָט", איבערגעאַרבעט פון פּאָעט אַליין אין אידישען. אויך „דאָס לעצטע וואָרט" האָט אַריינגעבראַכט אין אידיש אַ שטאַרקען געזונטען הויך פון בערג־לופט, האָט אונז געוויזען, אַז אויך דאָס אידיש איז פעהיג צו קלינגען אַמאָל אַזוי גרויס און מעכטיג, ווי די שפּראַך פון אַ נביא.

איטליכער פּאָעט, אַפילו דער וועניג־באַגאַבטער, פאָרמט און העלפט ווייטער שאַפען די שפּראַך, וואָס איז אים געקומען בירושה. דער גרויסער פּאָעט אָבער גיט דעם שאַפונגס־פּראָצעס פון דער

שפראַך אמאָל אזא געוואַלטיגען שטויס, אז אין אַ קורצער צייט פון עטליכע דורות ווערט זי נישט צו דערקענען, צוליב די נייע רייכקייטן, די נייע אוצרות, וואָס זענען איר צוגעקומען.
די דייטשען געדיינקען נאָך ביז היינט לוטהערן, געטהען, ניצשען, וואָס האָבען איטליכער באַזונדער געגעבען דער שפראַך גאָר אַ נייערע געשטאַלט.
פאַר דער אַנטוויקלונג פון העברעאיש וועט ביאַליק נישט שפּילען קיין קלענערע ראָלע, ווי מ. כאַטאַנאָווער, י. גאָרדאָן, מענדעלע.
אָבער אויך די אידישע שפראַך האָט ער געהאָלפען אין איר שווערען אַנטוויקלונגס־וועג.
דען באַ דעם פּאָעט איז די שפּראַך, ווי דער ליים באַם סקולפּטאָר; רירט ער זיך נאָר צו איר צו, מוז זי שוין ווערען עפּעס אַנדערש, מוז זי שוין באַקומען אַ פאָרם.
ביאַליק האָט אויך דער אידישער שפּראַך געגעבען זיין פאָרם, האָט אויך אין איר אַריינגעלעגט אַ שטיק פון זיין גבורה.

I

נאַציאָנאַלע

גלוסט זיך מיר וויינען...

גלוסט זיך מיר וויינען געשמאַקער פון האַרצען,
ציהט מיך, ווי כמאַרעס, צום ים, צו דעם שוואַרצען,
טיפער צו אייך, מיינע עלענדע ברידער.
כ׳ווייס אויך: אַ טרער פון מיין אייגענער מאַמען
עקבערט דעם תהום דאָרט אין אייערע ים׳ען,
בּיינקט אפשר שטילערהייט נאָך מיינע לידער.

*

כ׳ווייס: איר האָט טרערען נאָך ניט אויסגעוויינטע,
צרות דערציהלטע און נאָך מער געמיינטע,
וואָס ווי פאַרשטיקטע, פאַרבאָרגענע קוואַלען
לעכערן שטיינער און רייסען איין קברים,
שלענגלען זיך, בּלאָנדזשען אין דר׳ערד, ווי אַ וואָרם —
און ווערען אין דר׳ערד דאָרט פאַרפאַלען.

*

דורכשלאָגען זאָלען זיך אייערע טרערען!
גרינגער זאָל ווערען און פרייער זאָל ווערען! —
אפשר, ווער ווייסט, וועט נאָך גאָט אַמאָל געבען:
איבערגעהן וועלען די פינסטערע צייטען,
אויך אונז וועט אפשר געראָטען, ווי לייטען,
בעסערם און שענערם דערלעבען.

*

און פאַר אַ זכר פון היינטיגע כמאַרעס
וועט אייך פאַרבּלייבען אַ נייער „על נהרות",
וואָס ער וועט הימעל און ערד איבערקערען.
גליקליך איז דער און געבענשט זאָל דער ווערען,
וואָס וועט פאַראייביגען אייערע טרערען
הייליגע, צוויטוויזענט-יעריגע טרערען.

אין שְׁחִיטָה־שטאָט

... פון שטאָל און אײזען, קאַלט און האַרט און שטום,
שמיד אויס אַן האַרץ פאַר זיך, דו מענש, — און קום!
קום גײ אין שחיטה-שטאָט, זאָלסט זעהן מיט דײנע
אויגען,
זאָלסט אָנטאַפּען מיט דײנע אײגענע הענט,
אויף צוימען, סלופּעס, טויערען און װענט,
אויף שטײנער פון דער גאַס, אויף אַלע העלצער,
דאָס שװאַרץ-פאַרטרוקענט בלוט מיט די געהירען
פון דײנע ברידערס קעפּ און העלזער.
און אומבלאָנדזשען זאָלסט דו צװישען חורבות
דורך װענט צעבראָכענע מיט אויסגעקרימטע טירען,
פאַרבײ צעשטירצטע אויװענס, האַלבע קוימענס,
אָנטבלויזטע שװאַרצע שטײנער, האַלב-פאַרברענטע
ציגעל,
װאו פײער, האַק און אײזען האָבען נעכטען
אויף דער בלוט-חתונה אַ װילדען טאַנץ געשפּילט;
און קריך דורך בוידעמער, דורך לעכעריגע דעכער,
און קוק זיך אײן אין אַלע שװאַרצע לעכער—
דאָס זענען אָפּ'נע, שװאַרצע, שטומע װאונדען,
װאָס װאַרטען מער אויף קײן רפואה אין דער װעלט...

אין גאַסען װעסטו געהן, מיט פעדערען פאַרפלײצטע—
דו באַדסט זיך אין אַ טײך, אַ װײסען טײך,
װאָס האָט זיך אויסגעלאָזט פון מענשענס בלוטיגען
שװײס;

דו טרעטסט אויף גאַנצע בערג צעפּליקטע האָב-און-
גוטס—

דאָס זענען גאַנצע לעבענס, גאַנצע לעבענס,
צעבראָכענע אויף אייביג ווי אַ שאַרבען!
דו געהסט, דו לויפסט, דו פּלאָנטעסט זיך אין חורבן,
מעש, זילבער, פוטער, שמות, זייד און אַטלעס,
צעריסענע, צעפּליקטע אויף פּיץ-פּיצלעך,
מיט פיס צעטראָטענע שבתים, ימים-טובים, נדנס,
טליתים, תפלין, פּאַרמעט, שטיקער תורה,
יריעות הייליגע, קלאָר ווייסע וויקעלעך פון דיין נשמה,
זעה, זעה, זיי וויקלען זיך אַליין אַרום דיין פוס
און קישען דיר די טרעט פון מיסט אַרויס
און ווישען אָפּ פון דיינע שיך דעם שטויב...—
דו לויפסט? צו ליכט און לופט אַנטלויפסטו?
אַנטלויף, אַנטלויף—דער הימעל לאַכט אויס דיר!
די זון וועט דיר מיט שפּיזען אויסשטעכען די אויגען,
אַקאַציען, מיט פרישע גרינס-און-ווייס באַצויגען,
וועל'ן סמ'ן דיך מיט'ן ריח פון בלוט און בליטען,
דיין קאָפּ מיט בלימעלעך און פעדערען באַשיטען,
און שטיקלעך גלאָז פון מיטען גאַס מיט טויזענט גלאַנצען
וועל'ן דיר אַנטקעגען אויף דיין בייז-וואונדער טאַנצען...
דען גאָט האָט דיר מיט מילדער האַנט געשיינקט אַ
צווילינג:

אַ שחיטה מיט אַ פריהלינג;
דער גאָרטען האָט געבליהט, די זון געלויכטען—
און דער שוחט האָט געשחט'ן...
דער חלף האָט געגלאַנצט, און פון דער וואונד
האָט בלוט מיט גאָלד געפּליסט...
אַנטלויפסט? באַהאַלטסט זיך אין אַ הויף?—אומזיסט!
אָט איז אַ בערגעל מיסט!

דאָ האָט מען צוויי געקעפּט: אַ אידען מיט זיין הונט...
און מיטען הויף האָט נעכטען זיי איין האַק געקעפּט
און היינט האָט זיי אַהער איין שוויין פאַרשלעפּט,
געשנאָרט, געגריבעלט זיך אין זייער אויסגעמישטען בלוט.
שאַ, מאָרגען וועט אַ פרישער רעגען קומען
און אָפּשווייקען דאָס בלוט אין רינשטאָק, ס'זאָל ניט
שרייען
צום הימעל גוואַלד פון מיסט אַרויס, און אפשר
איז שוין דאָס איינגעזונקען אין דעם תהום דעם שטומען
און זייגט די דערנער אָן דאָרט באַ אַ פּלויט אַ קרומען,
און מאָרגען וועט די זון, ווי היינט, ווי נעכטען,
ווי אַלע טאָג, אַ ליכטיגע אַרויסגעהן
פון מזרח זייט, געמינערט ניט אַ האָר נישט,
און שאַ, און שטיל, און גלייך ווי גאָר נישט...

און ווילד, משוגע ווילד, פאַרקריכסטו אויף אַ בוידעם
און בלייבסט דאָרט שטעהן אין פינסטערניש אַליין;
דו פילסט? דאָ שוועבט נאָך איצט אַרום דער טויט-
שרעק
און פאָכעט מיט אַ קאַלטען שוואַרצען פליגעל
און פרירט די וואָרצלען פון די האָר אין קאָפּ;
און דאָ און דאָרט, פון אַלע שוואַרצע לעכער —
זעה אויגען, אויגען, שטומע אויגען קוקען...
דאָס קוקען די נשמות פון די קדושים,
פאַרוואָגעלטע, פאַרשטויסענע נשמות,
וואָס האָבען זיך אינאיינעם דאָ אין ווינקעל
צונויפגעפּרעסט דערשראָקענע—און שוויגען...
אָט דאָ האָט זיי די שאַרפע האַק געפונען
און אָט אַהערצו קומען זיי אַ קוק טון,
צום לעצטען מאָל אין זייערע שוואַרץ-אַפּלען

פאַרחתמ׳נעט פון זייער סוף דעם אָפּשיין,
די גאַנצע שרעק פון זייער טויט דעם ווילדען,
די גאַנצע תוכחה פון זייער וויסטען לעבען...
און ציטערענד, ווי טויבען פאַר דער שחיטה,
דאָ טוליען זיי זיך צו דעם דאַך אינאיינעם
און קוקען לאַנג אויף דיר מיט שטומע אויגען,
וואָס מאָנען נאָר און פרעגען דיך אָהן לשון
און טען׳ן שטומערהייט אַליץ יענע אַלטע טענה,
וואָס האָט נאָך קיינמאָל ניט דערגרייכט צום הימעל
און וועט צום הימעל קיינמאָל ניט דערגרייכען:
„פאַר וואָס, פאַר וואָס? און נאָך אַמאָל פאַר וואָס?...״

און דו פאַררייסט דעם קאָפּ—ניטאָ קיין הימעל!
אַ דאַך, אַ שטומער דאַך, מיט שווארצע שינדלען;
אָט הייגגט אַ שפין—געה, פרעג דעם גרינעם שפין!
ער האָט געזעהן אַלצדינג, ער איז אַן עדות,
איין לעבעדיגער עדות אויף דעם בוידעם,
לאָז ער זשע דיר דערצעהלען אַלע מעשות:
אַ מעשה פון אַ בויך מיט פעדערען געפילט,
פון נעז-לעבער מיט נעגעל, קעפּ מיט האַמערס,
פון מענשען נאָכן קוילען קאָפּ-אַראָפּ, ווי גענז,
צום באַלקען פון דעם בוידעם אויפגעהאַנגען,
און פון אַ קינד אַ איינגעשלאָפענם מיט זיין מאַמעס
צעשפּאַלטענע און טויטע ברוסט אין מיילכען,
און נאָך אַ קינד אַ לעבעדיגס צעריסען,
אינאיינעם מיט זיין לעצטען שריי אויף צווייען—
אַ האַלבער „מאַ...!״ און „מאַמע״ ניט געענדיגט...
און נאָך, און נאָך פיל מוראָדיגע מעשות,
וואָס לעבערען דיין קאָפּ, וואָס עקבערן דיר דעם מוח
און טויטען דיר אויף אייביג דיין נשמה.

און דו דערשטיקסט אין קעל דיין ווילדען בריל
און שפּרינגסט אַראָפּ און לויפסט אַרויס אין גאַס—
און נאָך אַמאָל פאַר דיר אַ וועלט ווי געכטען,
און אומפאַרשעמט גיסט אויס די זון, ווי תּמיד,
פאַר יעדער שוועל, פאַר יעדער טיר, איר שפּילליכט
און וואַרפט אַרויס איר גאָלד פאַר די חזירים...

נאָר וויטער געה, אַנטלויף פון ליכט, באַהאַלט זיך,
אין דר׳ערד אַריין פאַרקריך, אין שוואַרצען קעלער,
און פרעס דאָרט אויף דיין שטאָלען האַרץ פאַר וועהטיג:
דו זעהסט? דאָ האָבען אומריינע ערלים
די ריינע טעכטער פון דיין פאָלק געשענדעט.
אויף איינער צען, אויף איינער צען, די מוטער—
דער טאָכטער אין די אויגען, און די טאָכטער—
דער מוטער אין די אויגען, פאַרן קוילען,
בעתן קוילען, נאָכן קוילען... נעם זשע,
בן-אָדם, נעם טאַפּ אָן מיט דיינע הענט די פלעקען
פון בלוט מיט עפּעס אַנדערש אויף דער קישען,
וואו מיט זיין האַק, וואָס טריפט נאָך וואַרעם בלוט,
האָט זיך אַ ווילדער חזיר-מענש געוואַלגערט...
און זעה, בן-אָדם, זעה: אין יענעם ווינקעל,
דאָרט אונטער יענער פאַס, בײַ יענעם קאַסטען,
פאַרשטעקט אָהן אָטעם זענען זיך געליגען
חתנים, ברידער, מענער, זין און טאַטעס
און צוגעקוקט פון זייער לאָך, ווי ס׳צאַפּלען
און וואַרגען זיך מיט אייגען בלוט און עקעל
די הייליגע, די ריינע, פרומע לייבער,
געדראָשענע פון טמאַ׳ן גוי און אייזען—
דאָס צוגעקוקט, אין דר׳ערד געליגען און געשוויגען,
און ניט די אויגען זיך אַרויסגעריסען,

דעם קאָפּ זיך ניט צעקלאַפּט און ניט אַראָפּ פון זינען...
און אפשר האָט נאָך יעדערער פון זיי באַזונדער
פאַר זיך געפּליסטערט שטיל מיט זיינע ליפּצען:
„טו, גאָטעניו, אַ נס, פאַרבלענד זיי, גאָט, די אויגען,
זיי זאָלען מיך, דיין קנעכט, ניט זעהן...״ און נאָכדעם,
ווען איינע האָט זיך יאָ ערוואַכט צום לעבען,
פון בלוט און שמוץ אַרויס צום וויסטען לעבען,
פאַראומרייניגט פאַר זיך, פאַר גאָט, פאַר ביידע וועלטען—
איז ער, דער מאַן, פון לאַך אַרויסגעקראָכען,
צו גאָט אין שול געלאָפען בענטשען „גומל״
און פרעגען דאָרט באַם רב אַ פרומע שאלה:
„צי מעג ער מיט זיין אשה וויטער לעבען?...״

ארויס קריך, מענש, קום וויטער, כ׳וועל דיר וויזען
באַהעלטענישען — שטאַלען פון חזרים,
און זעה מיט דיינע אויגען אַלע מיסטען,
וואו דיינע ברידער, חשמונאים׳ס יורשים,
די אייניקלעך פון אייביגע קדושים,
אין יעדער לאָך צו דריי מנינים האָבען
אין יענעם שחיטה-טאָג זיך אויסבאַהאַלטען
און גרויס געמאַכט צווישען מיסט מיין נאָמען...
אַנטלאָפען, ווי די מייז, באַהאַלטען זיך, ווי וואַנצען,
און, ווי די הינט, געשטאָרבען... און צו מאָרגענס
איז פון זיין שטוב אַ זון אַרויס און האָט געפונען
אין מיסט זיין טאַטענס פּגר... וואָס-זשע וויינסטו, מענש?
צו וואָס פאַרדעקסטו מיט די הענט דיין פּנים? —
קריץ שטאַרקער מיט די ציין אין פלאַץ פאַר וועהטיג!

איצט גײען אַראָפּ אין טאָל, דאָרט גרינט אַ גאָרטען,
אין גאָרטען שטײט אַ שטאָל, די טױטע שטאָל;
װאו אײנגעשלאָפענע אױף זײערע קרבנות,
טױט-שכורע פון בלוט, װאַמפּירען װילדע—
זעה, ליגען דאָ אין שטאָל צעװאָרפען רעדער
צעבראָכענע, מיט בלוט און מארך פאַרשפּריצטע,
מיט שפּיצען אָפענע און אױסגעשטרעקטע,
װי פינגער מערדערשע צו עמיצענס אַ האַלז
װאַרט אױס. פאַרנאַכט, װען פײערדיג און בלוטיג
װעט אונטערגעהן אין מעריב-זײט די זון—
זאָלסט דו זיך שטיל אַרײנ'גנב'ן אין שטאָל—
און װער פאַרפאַלען דאָרט אין תהום פון שרעק...
אַ שרעק, אַ שרעק! זי שװעבט דאָ אין דער לופטען,
זי רוהט אױף אַלע װענט, זי איז אײנגעפּרעסט אין
שטילקײט...
שאַ, הער זיך אײן: סע רירען זיך די רעדער...
דאָס צאַפּלען דאָרט פון אונטען שטיקער איברים,
זײ װאַרפען זיך אין אײגען בלוט און גוססען...
אַ שטילער קרעכץ, אַ כאָרכלען פון אַ האַלז
אַ ניט דערקװילעטען, אַ לעצטער זיפץ,
אַ צוגעשטיקטער רוף, אַ קְרײץ פון צײן...—
דאָס אַלעס װאַלגערט זיך דאָ ערגעץ אונטער רעדער,
און שלאָגט זיך אָן די שפּיצען, אָן די העלצער,
און שפּאַרט זיך דורך פון לעבער און פון שפּאַלטען
און בלײבט פאַרגליװערט הײנגען אין דער לופטען,
אַ שװאַרצע חופּה אױף דײן קראַנקען קאָפּ.
אַ װעה, אַ שטומער װעה, אַ צער, אַ גרױסער צער...
יסורים שטומע פלאַטערען... שאַ, שטילער,
ס'איז נאָך דאָ עמיצער מיט דיר, ער בלאָנדזשעט
מיט צוגעמאַכטע אױגען אין דער פינסטער,

פאַרטיפט אין אָפּגרינדען פון גרויסען אומעט,
שטרעקט אויס פאַר זיך צוויי דאַרע הענט צום
שוואַרצען
מיט שטומע אַנגסטען אָנגעפּילטען חלל
און טאַפּט דאָס פינסטערניש מיט בלינדע פינגער,
ניט זוכענדיג קיין אויסוועג פאַר זיין טרויער —
ס'איז ער, ס'איז ער אליין, דער גרויסער שמערץ-גייסט,
וואָס האָט זיך זעלבסט פאַרשלאָסען דאָ אין תפיסה
און אָהן רחמנות זיך אליין פאַרמשפּט
אויף אייביגע, אויף גרויסע שטומע ליידען;
און ערגעץ דאָ אין שטאָל, אַרום אייך ביידע,
איז נע-ונד, און שוועבט אַרום און רוהט ניט,
און קאָן פאַר זיך קיין ווינקעל ניט געפינען,
אַ מידע, אַ טויט-מידע, שוואַרצע שכינה.
האַרץ-רייסענד! וויינען וויל זי — און זי קאָן ניט,
כאָטש איין געשריי טון — און זי שווייגט...
שטיל וואַרגט זי זיך מיט אירע טרערען,
פאַרשפּרייט די פליגעל איבער די קדושים,
פאַרלייגט דעם קאָפּ אַרונטער און פאַרגעהט זיך
און וויינט, און וויינט אין זיך אָהן לשון...

— — — — — — — — — — — — — —

שאַ, געה פאַמעליך צו, פאַרשלים די טיר
און אויג-אויף-אויג בלייב איבער דאָ מיט איר.
און לאָז זיך אָנזאַפּען אויף אייביג דיין נשמה
מיט אירע שטילע, ברענענדיגע ליידען;
און ווען אין דיר וועט אַלעס אָפּשטאַרבען און שווייגען —
נעם ריר זיי אָן — זיי וועלען אויפלעבען און ריידען.
און געה אַוועק, צעטראָג זיי אין דיין שוים
אין אַלע עקען פון דער גאַנצער וועלט
און זוך, נאָר ניט געפין, פאַר זיי קיין נאָמען...

איצט געה אַרוים פון שטאָט, ווען קיינער זעהט ניט,
און שלייך זיך שטיל, פאַמעליך צום בית-עלמין,
און שטעל זיך אויף די פרישע קדושימס קברים,
און שטעה, און קוק, און לאָז אַראָפּ די ברעמען —
און ווער פאַרשטיינערט!
דיין האַרץ זאָל אויסגעהן, חלש'ן אַ טרער —
נאָר טרוקען, ווי אַ שטיין אין מדבר, בלייבט דיין אויג;
און שרייען ווילסטו וועלען, רייסען קברים,
און ברילען ווי אַן אָקס צום שחיטה-באַנק געבונדען —
נאָר שטום, ווי די מצבות, בלייבסטו שטעהן.
נעם קוק זיי אָן, דאָ זענען זיי די קדושים,
דאָ ליגען זיי געשחט'נע, ווי קעלבער,
און האָסט פאַר זיי קיין טרער, ווי איך — קיין לוין...
איך בין אַהער געקומען, טויטע ביינער,
בא אייך מחילה בעטען: זייט מיר מוחל!
זייט מוחל אייער גאָט, איר אייביגע פאַרשעמטע,
פאַר אייער ביטערן פינסטערן לעבען זייט מיר מוחל,
פאַר אייער צען מאָל ביטערן פינסטערן טויט.
אַז איר וועט קומען מאָרגען אונטער מיינע טירען
און אָנקלאַפּען בא מיר און מאָנען לוין —
וועל איך אייך עפענען, קומט זעהט — איך האָב נישט!
אַ גאָטס רחמנות איז אויף אייך — נאָר כ'האָב נישט!
אַ יורד בין איך, גליך מיט אייך פאַראָרימט...
און וועה, און וואונד און וועה איז אַלע וועלטען!
און לאָזען אַלע הימלען ברומען פאַר רחמנות! —
אַזעלכע קרבנות — און אומזיסטע!
אומזיסט אַזוי געלעבט, אַזוי געשטאָרבען,
ניט וויסענדיג צו וואָס, פאַר וואָס, פאַר וועם?
און וואָלקען איינגעהילט איר קאָפּ וועט אייביג
מיין אַלטע שכינה וויינען שטיל פאַר בושה,

און נאַכט אויף נאַכט וועל איך אַראָפּ פון הימעל
באַוויינען זיך אויף אייער קבר...
די שאַנד איז זעהר גרויס, און זעהר גרויס דער וועהטיג—
און וואָס איז גרעסער? — זאָג שוין דו, בן-אדם!
ניין, שוויג בעסער, און זיי אַ שטומער עדות,
אַז דו האָסט מיך אין אָרימקייט געפונען
און צוגעזעהן מיין עלענד און מיין טרויער.
און געהענדיג צוריק — נעם מיט, בן-אָדם,
אַ טייל פון צער מיינעם, פון שטילען וועהטיג,
און מיש אים אויס מיט צאָרן-גיפט און וואַרף אים
אין שויס פון די נאָך-לעבעדיגע מתים...

ווילסט געהן צוריק — פאַרקוקסטו זיך אויף גרעזלעך.
אַ פרישע יונגע בשורה פון אַ פריהלינג
פילט אָן דיין האַרץ, באַהויכט דיר דיינע אויגען
מיט שטילען באַנג נאָך ווייטען, נייען לעבען,—
ס'איז קברים-גראָז, סע שמעקט מיט טויט, בן-אדם!...
רייס אויס אַ הויפען גראָז, פאַרוואַרף דאָס הינטער זיך
און זאָג דערביי, צומאַכענדיג די אויגען:
„מיין פאָלק איז אָפּגעריסען גראָז — צי קאָן דען
אָן אָפּגעריסענעם נאָך לעבען?..."
און קוק זיך מער ניט אום — אַנטלויף פון דאַנען,
צו די נאָך-לעבעדיגע לויף, ס'איז היינט אַ תענית,
און פאַל אַריין צו זיי אין שול, און ווער פאַרפאַלען
אין זייער ברענענדיגען ים פון טרערען...
דו הערסט? יללות, ווילדע, שרעקליכע יללות,
דורך מיילער אָפענע, דורך ציין פאַרקלעמטע,
צערייסען זיך אויף טויזענט לעבעדיגע שטיקער,
פאַרמישען זיך און גיסען זיך צונויף
אין איין פאַרצווייפעלטען און מוראדיגען יאָמער,

וואָס וואַרפט זיך, ווי אַ קראַנקער, אין דער לופטען
אויף קעפּ, פאַררייסענע צום פייכטען פאַלקען,
אויף פּנימער, פאַר וועהטיג אויסגעקרימטע...—
אַ גרויל, אַ גרויל! אַ פראָסט נעמט דורך דיין לייב!
אזוי קלאָגט נאָר אַ פאָלק, וואָס איז פאַרלוירען,
וואָס אַש און רויך איז זיין נשמה, און אַ מדבר,
אַ וויסטער מדבר, איז זיין האַרץ געוואָרען;
קיין איינציג גרעזעל האַס, קיין קערענדעל נקמה!
דו הערסט? זיי קלאַפּען זיך אין ברוסט „אשמנו!“,
זיי בעטען, איך זאָל זיי די זינד פאַרגיבען...
צי זינדיגט דען אַ שאָטען אויף די ווענט—
אַ שאַרבען אַ צעבראָכענער, אַ טויטער וואָרעם? —
וואָס בעטען זיי? וואָס שטרעקען זיי די הענט?
אַ פּויסט וואו איז? וואו איז אַ גרויסער דונער,
וואָס זאָל זיך אָפּרעכנען פאַר אַלע דורות,
און איינלייגען די וועלט, צערייסען הימלען,
מיין שטול, מיין כסא-כבוד, איבערקערען!...

— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —

און הער, בן-אדם!
צעשרייט דער חזן זיך בּאַם עמוד:
„טו, גאָט, פאַר די גע׳שחט׳נע קרבּנות!
פאַר די צדיקים טו, פאַר פרומע זקנים!
פאַר זייגענדיגע קינדער טו, פאַר פּיצלעך קינדער!“
און נאָכשרייען מיט קולי-קולות וועט דער עולם,
אזוי אַז אַלע ווענט און זיילען פון דעם הויז
מיט דיר אינאיינעם וועלען ציטערן פאַר פּחד—
וועל איך אויף דיר אַן אכזר זיין, אַ גרויסער אכזר—
מיט זיי וועסט דו בּאַ מיר ניט וויינען!

און הויבט זיך אויף אין דיר אַ בריל און רייסט זיך —
דערשטיק איך אים צווישען דיינע ציין!
דו זאָלסט דאָס אומגליק ניט ווי זיי פאַרשוועכען,
פאַרבלייבען זאָל דאָס אומבאַקלאָגט לדורות...
און דיין ניט-אויסגעוויינטע טרער באַגראָב אין זיך,
אין הארצען טיף פאַרמויער זי, בוי אויס דאָרט
פון האַס, פון גרימצאָרען און גאַל פאַר איר אַ פעסטונג,
און לאָז זי וואַקסען דאָרט אַ שלאַנג אין נעסט,
און זייגען זאָלט איר איינער פון דעם צווייטען,
און תמיד בלייבען הונגעריג און דאָרשטיג;
און ווען אַ בייזער יום-הדין וועט קומען —
צעברעך דיין הארץ, באַפריי די בייזע שלאַנג!
און לאָז זי אָפּ ווי אַ פאַר׳סמ׳טע פייל,
טויט-הונגעריג מיט ברענענדיגען גיפט,
אין מיטען הארצען פון דיין אייגען פאָלק...

און מאָרגען גייע אַרויס אין גאַס, בן-אדם,
און זעה: אַ מאַרק, אַ מאַרק פון לעבעדיגען בראַכ-
וואַרג!
דערשלאָגענע, האַלב-טויטע מענשען-ווערעם,
צעבראָכענע און אויסגעקרימטע ריקענס,
פאַרוויקעלטע אין שמאַטעס הויט און ביינער,
מיט קינדער וויסטע קאַליקעס, מיט ווייבער
צום טויט פאַרמאַטערטע און איינגעדאַרטע,
אַ היישירעק, סוף-זומערדיגע פליגען,
באַפאַלען טיר און טויער, אַלע פענסטער,
באַלאַגערען די שוועלען פון די הייזער
און שטרעקען אויס, געלערענטע צו בעטלען, קרומע
הענט
מיט אויפגעדעקטע אייטעריגע וואונדען,

און יעדערער שרייט אויס זיין פּעקעל סחורה,
פאַררייסענדיג די לויזע אויגען צו די פענסטער,
ווי קנעכט, ווי הינט געשלאָגענע צום בעל-הבית!
אַ גראָשען פאַר אַ וואונד, אַ גראָשען פאַר אַ וואונד!
אַ גראָשען פאַר אַ טאָכטער אַ געשענדטע!
אַ גראָשען פאַר אַן אַלטען טאַטענס טויט
און פאַר אַ יונגען חופּה-זון אַ קדוש!

צום בית-הקברות מיט די טאָרבעס, שלעפּער!
אַהינצו געהט, גראָבט אויס די ווייסע ביינער
פון אייערע קדושימס פרישע קברים,
שטאָפּט אָן די טאָרבעס, יעדערער זיין טאָרבע,
און לאָזט זיך אין דער וועלט אריין, און שלעפּט זיך
פון שטאָט צו שטאָט, וואו ערגעץ אַ יריד,
און אונטער אַלע פרעמדע הויכע פענסטער
זינגט הייזעריגע בעטלערשע נגונים,
און רחמים בעט, און שנאָרערט אויס, און שווינדעלט,
ווי ביז אַהער, מיט אייער פלייש און ביין.

— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —

און איצט גענוג, אַנטלויף, דו מענש, אַנטלויף אויף אייביג!
אין ווילדן מדבר לויף — און ווער משוגע!
צערייס אויף טויזענט שטיקער דיין נשמה
און וואַרף אַרויס דיין האַרץ פאַר ווילדע הינט;
און לאָז דיין טרער אַראָפּפאַלען אויף הייסע שטיינער
און דיין געשריי זאָל איינשלינגען דער שטורעם...

*

דאָס לעצטע וואָרט

(נבֿיאיש)

איך בין צו אייך פון גאָט געשיקט:
ער האָט געזעהן, איר ווערט דערשטיקט;
ער האָט געזעהן, איר פוילט און פאַלט,
איר ווערט פון טאָג צו טאָג מער אַלט;
און אָפּגעלאָזט האָט זיך די האַנט
און אויסגעלאָזט האָט זיך די מאַכט—
און גאָט האָט זיך אין אייך דערמאַנט,
און ער האָט מיך צו אייך געבראַכט.

און גאָט האָט מיר געזאָגט אַזוי:
„צו שווער דער יאָך — איך קאָן ניט מער!..
געה רייס פון זייער האַרץ אַן ,אוי'!
שים אויס פון זייער אויג אַ טרער!
און שווער זאָל זיין די טרער און ביטער
און הויך זאָל זיין דער לעצטער קרעכץ,
אַזוי — די ערד זאָל טון אַ ציטער
און אָפּטרייסלען פון זיך דאָס שלעכטס".

איך האָב געפאָלגט און בין געגאַנגען,
מיין וועג איז פול געוועזן מיט שטיינער;
נאָר איין געפיל און איין פאַרלאַנגען
האָט טיף געגליהט אין מיינע ביינער;

איך האָב געפילט, איר זענט בּאַ שלאַנגען...
און מיט איך, בּאַ איך — קיינער, קיינער...
מיך האָט געטריבּען אייער וועהטיג,
איך האָבּ געמיינט מיין הילף איז נייטיג.
איך בּין געשטראָפט פון גאָט מיט הארץ:
איך האָבּ א הארץ, וואָס קריינקט פאַר יענעם,
וואָס קאָרטשעט זיך פון פרעמדען שמארץ
און ווערט פאַרבּרענט פון יעדענס גיהנם...
איך האָבּ געהערט, עס איז אייך שווער,
האָבּ איך געמיינט, איר פילט און ווייסט
און וואַרגט זיך שטיל מיט אייער טרער
און זוכט א הילף און בּעט א טרייסט, —
און טייער זענען די מינוטען...
„איך געה, איך קום — כ׳וועל היילען וואונדען,
מיט אייך אינאיינעם וועל איך בּלוטען,
און וואו מען דארף, וועל איך פאַרבּינדען,
און וואו מען מוז, וועל איך אָפּלעקען
דאָס בּלוט, וואָס טריפט פון אייער וואונד.
כ׳וועל טרייסטען, בּעטען, וויינען, וועקען —
און וועל ניט לאָזען געהן צו גרונד!
איך געה, איך קום — איך טראָג א טרייסט,
איך טראָג א בּשורה פון נחמה;
איך בּין געבּענשט פון גאָט מיט גייסט —
אייך וועל איך שיינקען מיין נשמה...
איך בּין פון גאָט מיט מוט בּאַשמידט,
וואָס רייסט אויס בּערג און ווערט ניט מיד,
וואָס לאָזט מיין רוקען זיך ניט בּויגען
און קוקט דעם בּייז גלייך אין די אויגען;
און גאָט האָט מיר געשיינקט א צונג,
א שאַרפען, ווי א שאַרפען קלונג, —

אויב איר זענט שטיין — איז זי אַן אײַזען,
אויב איר זענט אײַזען — איז זי שטאָל...
איך קום, איך וועל זיך נאָר באַווייזען—
און איר וועט אויפשטעהן מיט אַמאָל!״...
איצט שטעה איך אונטער אײַער טיר—
און אָפּגענומען איז מיין לשון;
עס היינגט אַ שווערע נאַכט אויף מיר—
מיין פונק, מיין ליכט איז אויסגעלאָשען.
מיך האָט באַגעגענט שפּאָט און שאַנד,
איר האָט פאַר מיר די טיר פאַרמאַכט—
און אָפּגעשטויסען איז גאָטס האַנט
און גאָטעס וואָרט איז אויסגעלאַכט...

איך האָב שוין מער קיין שפּראַך פאַר אײַך —
פאַר אײַך איז פרעמד און טויט גאָטס שפּראַך.
איך האָב געזאָגט איין וואָרט — האָט דאָס
דער ווינט פאַרטראָגען מיט איין בלאָז;
נאָך איינס האָב איך געזאָגט — איז דאָס
געפאַלען, ווי אַ פונק, אויף גראָז—
נאָר טרוקען איז געווען דאָס גראָז
און אויסגעברענט האָט דאָס מיט רעש
און ס׳איז דערפון געוואָרען אַש.
האָב איך אַרויסגעלאָזט אַ קול—
האָט דאָס געטראָפען ווי אַ קויל
און ווי אַ דונער דורכגעלאָפען
אין מיטען שיינעם, העלען טאָג
און גלייך אין האַרצען אײַך געטראָפען—
און אויסגעבראָכען האָט די קלאָג!
און אויסגעשאָסען האָט די טרער!—
נאָר, וועה מיר! פאַלש איז אײַער ג׳וויין!

ניט קיינער, קיינער גלויבט אים מער,
ניט גאָט, ניט איך, ניט איר אַליין...

בין איך צו אייך אין שמוץ געקראָכען
און אַלע קליידער איינגעריכט,
כ'האָב מיט די הענט פאַר אייך געבראָכען
און הילף בּאַ אייך פאַר אייך געזוכט...
נאָר קיינער קומט צו הילף ניט, קיינער,
און איך בּין איינער, איינער, איינער...
מיין תפלה האָט געהערט די וואַנט,
איר האָט פאַר מיר די טיר פאַרמאַכט;
און אָפּגעשטויסען איז גאָטס האַנט
און גאָטעס וואָרט איז אויסגעלאַכט!..

נאָר ווייסט, איר אומגליקליכע, ווייסט —
איך האָב ניט מער פאַר אייך קיין טרייסט...
איך האָב אַ וואָרט, אַ שרעקליך וואָרט,
וואָס וועט אייך הויבען פון דעם אָרט;
וואָס וועט דאָס ליכט אייך מאַכען שוואַרץ
און וועט פאַרסמ'ען אייך דאָס האַרץ,
אין מויל פאַרגיפטען אייך דעם ביסען
און ביטער מאַכען אייך דאָס ברויט,
דאָס לעבען וועט דאָס אייך פאַרמיאוסען
און וועט ניט געבען אייך דעם טויט...
ניטאָ פאַר אייך קיין וואָרט נחמה!
איך האָב פאַרברענט שוין מיין נשמה
און האָב מיין בונד מיט אייך צעריסען...
צעבראָכען ליגט אין דר'ערד מיין מוט—
איך וועל אויף אייך מיין גאַל אויסגיסען
און וועל באַשפּייען אייך מיט בלוט...

און גאָט האָט מיר געזאָגט אזוי:
„דאָס לעצטע מאָל שריי אויס אַן ,אוי׳!
און גיב אַ קרעכץ צום לעצטען מאָל,
אַז ציטערען זאָל בארג און טאָל;
און נעם זיך אָן מיט גאל און זאָג:
הערט, טויבע, הערט!
עס געהט אַ טאָג,
איך לאָז אַרויס אַ זון פון רעכט
און וועל די וועלט מיט ליכט באגיסען—
נאָר איר אַליין וועט בלייבען קנעכט
און וועט קיין טראָפען ליכט געניסען...
און בלינדערהייט, מיט זין און טעכטער,
וועט איר אַרומלויפען פארסמט
אַהין, אַהער, פאר טויזענט מייל,
און בעטען, חלש׳ן אַ שטראַל...
נאָר אייך באַגעגענט אַ געלעכטער,
וואוהין איר קומט, האָט איר פארזאמט״...

איך שליס אויף אוצרות לעבען, מאכט,
און ימים פרייד וועל איך צעגיבען—
נאָר איר אַליין וועט זיין פארשמאכט
און אייער קוואַל וועל איך באַטריבען;
און טרוקענע, מיט זין און טעכטער,
וועט איר אין פרעמדע טירען קלאַפען,
מיטן פנים צו דער ערד צופאַלען
און איבער פרעמדע קוואַלען קניען
און דאָרשטיג אייער האלז אויסציהען
און בעטען, חלש׳ן — אַ טראָפען...
נאָר אייך באַגעגנט אַ געלעכטער,
פאַר אייך פארשלאָסען אַלע קוואַלען.

איך שיק אראָפּ אַ מידען גייסט,
וואָס פרישט ווי טוי פון גאָט און ווייזט
אַ גייעם וועג צו נייע הימלען—
נאָר איר וועט טרוקען זיין, ווי שטרוי,
און ניט אויף אייך וועט פאַלען טוי,
איר? — איר וועט אייביג פוילען, שימלען.
און אויב ס'איז נאָך פון פריהער געבליבען
אַ פונק פון גייסט, געפיל און גלויבען,
אַן ערנסטער זיפץ, אַ הייסע טרער — —
וועל איך דאָס איינציגוויז אַפּרויבען.
און אייער הארץ וועט בלייבען לער
אָהן טעם, אָהן ריח, אָהן לייב און לעבען...

און וויסט וועט ווערען אייער צעלט,
און אומשלעפען וועט איר זיך מידע,
ווילד-פרעמדע אויף אַ פרעמדער וועלט
און בעטלער אויף אַ רייכער סעודה,
און שטעהענדיג בּאַ פרעמדע שוועלען,
וועט איר די וואונדען זיך אויפדעקען
און וועט פאַר פרעמדע זיי אויסשטעלען,
אַ ציטערדיגע האנט אויסשטרעקען
און בעטען הילף אויף בעטלער-לשון—
נאָר אויסבעטלען וועט איר פאַר געלט,
און לעבען וועט איר פאַר אַ גראָשען...

און שווער וועט אייך דאָס לעבען ווערען—
אַ לאַנגע נאַכט און ניט איין שטערען...
און אייער קרעכץ פאַרטראָגט דער ווינט
און אייער קול וויל גאָט ניט הערען...

און שרעקליך גרויס וועט זיין די נויט,
ווי גרויס און שרעקליך איז די זינד;
און איר וועט חלש'ן דעם טויט
און בענקען וועט איר נאָכן לעבען...
נאָר גאָט וועט אייך ניט ביידע געבען...
און שרעקליך וועה וועט זיין דער שמאַרץ...
אַפילו אייער אייגען האַרץ
וועט אייער אייגען מויל ניט גלויבען...
איר וועט זיך פּרובען הויבען, הויבען—
אַן אָטעם טון — און וועט ניט קאָנען.
דאָס איז אַ קבר, נאָר באַגראָבען
זענט איר דאָרט לעבעדיגערהייט...
דאָס איז אַ פייערדיגער גיהנם,
וואָס וועט קיין ענדע קיין מאָל האָבען—
נאָר ס'איז אַ גיהנם אָהן אַ טויט...

און גאָט זאָגט מיר:
„איצט געה אַראָפּ
צום טעפּערס הויז און קויף אַ טאָפּ,
און טו אַ וואָרף, און זאָג דערביי
שטאַרק הויך, אַז יעדערער זאָל הערען:
„אַזוי וועט איר צעבראָכען ווערען!
און רייד ניט מער, ניט וויין, ניט שריי,
בויג אָן דעם קאָפּ און ווער פאַרשטומט — —
עס געהט דער טאָג, ער קומט, ער קומט"...

*

כ'בין ניט אויף אײַער רוף געגאַנגען,
איך קום צו אײַך מיט זיבן װעגן;
איך פֿאַל אויף אײַך, װי טוי אויף זאַנגען,
און װי אויף טרוקען גראָז דער רעגן.

אומזיסט האָט איר גערװישט, געליאַרעמט
און מיך באַגעגנט מיט געזאַנג:
איך האָב פֿאַר אײַך אַ טויב געװאָרעמט,
און אויסגעפּיקט האָט זיך — אַ שלאַנג.

און זעהט: מיך רירט ניט אײַער שאַלען,
און אײַער הילביגער גרוס
ליגט טויט צו מײַנע פֿיס געפֿאַלען
און איך צעטרעט אים מיט דעם פֿוס.

פֿון אײַער אויסגעלאָשען אויג
בין איך דער לעצטער שװאַרצער בליץ,
פֿון אײַערע פֿאַרקלעמטע ציין —
דער לעצטער צאָרנדיגסטער קריץ

און רעד איך — מוזן הימלען שטומען,
די ערד באַװעגט זיך ניט פֿון אָרט;
די שטײנער קװיקלען זיך און קומען
און שלינגען דאָרשטיג גאָטס אַ װאָרט.

*

אַ פֿרעהליכס

נים געגאַשט פֿון עולם-הזה,
עולם-הבא אויך נאָך גאַנץ —
וואָס-זשע פֿעלט אייך? — האַנט אויף אַקסעל —
און לאָז פֿלאַקערען אַ טאַנץ!

זאָלען שווינדלען פֿאַר די אויגען
פֿיס און פּיאַטעס הויך און שטאַרק,
פֿונקען זאָל פֿון שטיינער שפּריצען,
אָנצינדען זאָל זיך דער מאַרק!

וואו אַ טראָפּען גאַל פֿאַרבאָרגען,
וואו אַ וועה און וואו אַ וואונד —
אויסגעטאַנצט מוז דאָס היינט ווערען
ביז צום סוף און ביז צום גרונד!

*

נישט דערעסען, נישט דערשלאָפֿען,
נישט דערטראַרט און נישט דערלעבט —
וואָס-זשע זאָרגט איר? — ווי די אָדלערס
הויבט זיך פּלוצים אויף און שוועבט!

איבער גאַנצע בערג פֿון צרות,
איבער ימים נויט און פּיין,
טראָגט זיך מיט פֿאַרמאַכטע אויגען —
און זאָל זיין דאָרט, וואָס ס'זאָל זיין!

איין מאָל לעבט מען, איין מאָל שטאַרבט מען,
איין מאָל קומט מען אָפּ דעם טאַנץ —
טאַנצט-זשע, ברידער! גאָט לכּבוד
פֿלעכט אַ לעבעדיגען קראַנץ!

*

נישט קיין טאַטען, נישט קיין מאַמען,
נישט קיין גואל, נישט קיין פריינט —
װאס-זשע װאַרט איר ? — כל ישראל,
אַלע זענען ברידער היינט!

אַלע, אַלע איינגעשלאָסען
אין איין גרויסען פעסטען רונג,
איינגעפלאָכטען בערד און לאָקען,
שיך און זאָקען, אַלט און יונג.

און אָהן אויפהער זאָל זיך ציהען,
זאָל זיך שלענגלען אייער ראָד
פון דעם הקדש ביזן בית-עולם,
פון דעם שול-הויף ביז דער באָד.

*

נישט קיין ברויט און נישט קיין חלה,
נישט קיין פלייש און נישט קיין פיש —
וואָס-זשע זיצט איר ? — פרעהליך, ברידער!
כאַפט אַ טאַנץ אַרום דעם טיש!

ברייטער, ברייטער און צעשפרייטער
זאָל זיך דרעהען אייער ראָד: —
ברויט, ווי טייבען, פליסט גאָטס נחת,
העכער הייזער — גאָטס גענאָד!

יאָ, עס רינט פון באָרד און פאות,
יאָ, מע ווארגט זיך אַזש פאר גליק! —
טאַנצט-זשע, ברידער, האָפּיי, שטאַרקער! —
און דאָס אייגענע צוריק!

*

נישט איין טראָפּען צום ערקוויקען,
אויסגעטריקענט, ווי אַ קוואַל —
וואָס-זשע שמאַכט איר? — נעמט דעם בעכער,
גיסט אים אָן מיט גרינער גאַל.

אויסגעזופּט — און נישט פאַרקרימט זיך,
נישט קיין ציטער אין די הענט!
זאָל אַ קריינק דער שונא וויסען,
וואָס אין הארצען בראָט און ברענט.

העכער, העכער הייבט דעם בעכער,
חי-געלעבט! און חי-געקוועלט!
אויף צעפּיקעניש די שונאים,
אויף צו-להכעיס גאַר דער וועלט!

*

נישט קיין אמת, נישט קיין יושר,
נישט קיין רחמים, נישט קיין דין —
נו, איז וואָס? דאָס רעדעל דרעהט זיך
אָהן אַ ציל און אָהן אַ זין.

כאַפּט-זשע, זייט אין ראָד אַ רעדעל,
מישט זיך אוים און דרעהט זיך נאָך,
אָפּ פון וועג זאָל יעדער גרענעץ,
אָפּ פון האַלז זאָל יעדער יאָך!

הפקר, הפקר, אַלעס הפקר,
ווי ס'איז הפקר אונזער בלוט!
אַ כפרה הונדערט וועלטען
פאַר איין שעה פון דרייסט און מוט!

*

כ'וואָלט געוועז אַ בעלן וויסן,
ווי וועט זיין מיין טויט?
וועט מיר מיין נשמה אויסגעהן
מיט אַ שוואַרצען קרעכץ,
אָדער איך וועל זי אויסשפייען
מיט דער ביטערער גאַל?
אפשר וועט זי זיך אויסגיסען
אין אַ פּערל-טרער
און וועט ציטערען, שעמרירען,
דורות לאַנג נאָך מיר,
ערגעץ אין אַ פרעמדענס האַרצען,
אין אַ פרעמדער קרוין?
אפשר איז באַשערט איר אויסגעהן,
ווי אַ שמעטערלינג,
טאַנצענדיג און צאַפּלענדיג,
אַרום אַ חלב-ליכט?
אָדער — וועט זי, מיין נשמה,
ווי דאָס ליכט אַליין,
צאַנקען, טיקען זיך און שווינדלען
פאַר די אויגען לאַנג,
און פאַרפאַלען ווערען פלוצלינג
אין אַ שוואַרצען תהום,
וואו אַרום איר וועט זיין אייביג
שוואַרץ און טויט, און שטום?...
אָדער ס'איז באַשערט מיר שטאַרבען
לעבעדיגערהייט

אין פּאַפּירענע תכריכים,
אין אַ ביכער־שאַנק,
וואו די מייז, די גרויע, וועלען
גריבלען זיך אין מיר,
און צעשלעפּען מיינע ווייסע
ביינער איינציגווייז, —
און אַ לעבעדיגער וועל איך
אויף מיין קבר שטעהן
און אַ קדיש־יתום זאָגען,
איך — נאָך מיר אַליין...
אָדער גאָר: מיין טויט וועט קומען
אין אַ פּראָסט געשטאַלט:
אין אַ ווינטער־נאַכט אַ בייזע,
ערגעץ באַ אַ פּלויט,
וועל איך, הונגעריג, פאַרפרירען,
אויסגעהן, ווי אַ הונט,
און דער שניי וועט מיך פאַרשיטען, —
און מיין לעצטען קריץ
מיט מיין קללה וועט צעבלאָזען
וויט דער בייזער ווינט...

*

II

איבערזעצונגען

(פון ר' יהודה הלוי).

בײנקסט אויך נאָך דײַנע קינדער, מוטער ציון,
ווי זיי, צעזייטע און צעשפּרייטע, בײנקען?
ווילסט אויך, ווי זיי פון דיר, אַ ליבען גרוס באַקומען?
דאָ האָסטו אים! אַ גרוס פון נאָהענטע און ווייטע!
אין הארצען דורות-לאַנג געוואַרעמט, טראָגט אים
פון אַלע עקען וועלט, דורך ימים און מדברות,
צו דיר אין שוים איין עלענד קינד דײַנס, אײנער
פון די, וואָס זאָפען אָן, ווי טוי דײַן חרמון,
די פרעמדע בערג מיט ברענענדיגע טרערען
און שטאַרבען אין דער פרעמד פאַרליבטע און פאַרפּײַנקטע...
מיך ציהט צו דיר!... באַנאַכט אויף דײַנע חורבות
בין איך דײַן נאַכט-אײַלע, דײַן יאָמער-ליד,
און חלומט זיך מיר נאָר דײַן מאָרגענשטערען — ווער איך
דײַן נאַכטיגאַל, דײַן קלינגענדיגע האַרפּע...
מיך ציהט צו דיר! מײַן הארץ געהט אוים נאָך יענע ערטער,
וואו די אָבות האָבען זיך באַגעגענט מיט מלאָכים,
וואו די שכינה האָט גערוהט, וואו דײַן באַשעפער
האָט דײַנע טויערען, די הייליגע, געעפענט
אַנקעגען זײַנע הימעלישע שערים,
וואו ניט די הימעל-ליכטער: זון, לבנה, שטערען —
גאָטס עהרע זעלבסט האָט דיר באַשײַנט מיט גלאַנץ...
איך גאַר, אַז אויסגיסען זאָל זיך מײַן זעלע דאָרטען,
וואו ס'פלעגט אַמאָל גאָטס גייסט און גאָטס גענאָד זיך גיסען
אויף דײַנע אויסדערוועהלטע, מוטער ציון!
וואו נעמט מען פליגעל?! שטיקערווייז וואָלט איך מײַן האַרץ
נוייט, ווייט צעווישען דײַנע בערג פאַרטראָגען,

כ׳וואָלט צוגעפאַלען צו דיין ערד, כ׳וואָלט אויסגעקושט
איר יעדען פוס-טרעט, יעדעס שטיינדעלע באַזונדער,
און אומגעוואַנדערט וואָלט איך טאָג און נאַכט
אַ נאַקעטער, אַ באָרוויסער אויף דיינע חורבות,
כ׳וואָלט מיט מיין שטעקען אויסגעמאָסטען אַלע קברים,
מיט דיין נשמה-לופט זיך אָנגעאָטעמט,
זיך איינגעוויקעלט אין דיין זיסען שטויב,
און ביז צום בלינד ווערען באַוויינט דיין חורבן, ציון...
צי קאָן די שיין פאַר מיינע אויגען זיס זיין —
אַז שוואַרצע ראָבען פיקען דיינע אָדלערס,
צי קאָן מען לעבען אויף דער וועלט און צוזעהן,
ווי גאַס-הינט שלעפּען דיינע טויטע לייבען...
גענוג, לאָז אָפּ איין ווייל, כוס פון טרויער!
מיין האַרץ איז איבערפול מיט דיר פאַרביטערט,
כ׳האָב איינגעזאַפּט אין זיך דיין שוים מיט דיינע הייוועץ...
גענוג! איך וויל איין חלום זעהן און שטאַרבען...
כ׳וויל זעהן, אָ, גרויסער גאָט, נאָר איין שטראַל ליכט,
נאָר איין שטראַל ליכט פון יענעם מאָרגענשטערען,
וואָס דאַרף, וואָס מוז אַמאָל נאָך העל און ליכטיג
זיך אָנצינדען אויף ציונס בלויען הימעל,
באַנייען און באַפרישען זי מיט יוגענט...
גענוג, איין זיסען חלום לאָז מיך זעהן נאָך
און אויסגעהן מיט אַ שמייכעל אויף די ליפּען.

*

ים־לידער

(נאָך ר׳ יהודה הלוי)

I.

כ׳האָב פאַרגעסען אַלע ליבסטע,
כ׳האָב פאַרלאָזט מיין אייגען הויז;
כ׳האָב דעם ים זיך אָפּגעגעבען:
טראָג מיך, ים, צום מוטערס שויס!

און דו, מערב־ווינט געטרייער,
טרייב מיין שיף צו יענעם ברעג,
וואָס מיין הארץ מיט אָדלער־פליגעל
זוכט שוין לאַנג צו אים אַ וועג.

ברייניג מיך נאָר אהין בשלום, —
נאָכדעם פליה זיך דיר צוריק,
גריסען זאָלסטו אַלע ליבסטע
און דערצעהל זיי פון מיין גליק.

II.

אָנגע׳ברוגז׳ט האָט דער ים זיך
און געקנייטשט זיך און געקרומט —
פּלוצים האָט ער זיך צעבייזערט
און ער וויגט זיך שוין און ברומט.

און אָט לויפען שוין אנקעגען
ווילד און בייז מיט ווייסען שוים,
כוואַליעס־לייבען, כוואַליעס־שלאַנגען,
אויסגעוואַקסען פון דעם תהום.

אַט האָט זיך אַ טאָל געעפענט,
אַט שטעהט אויף אַ הויכער באַרג —
פלאַטער, זעגעל! בויג זיך, מאַסטבוים!
דו, מיין האַרץ, בלייבסט פעסט און שטאַרק.

האָסט אַ גרויסען גאָט אין הימעל,
ימים שפּאַלט ער מיט זיין האַנט;
אויף זיין פליגעל מיט זיין שטורעם
טראָגט ער דיך צום ליבען לאַנד.

III.

מיט דער לבנה-שיין פאַרזילבערט,
וועט רינצעלט זיך דער וואַסער-שפּיגעל;
פאַרשפּרייט האָט זיך אויף אונז די נאַכט
מיט איר בלוי-סאַמעטענעם פליגעל.

ס'איז נישט קיין נאַכט — ס'אַ מלכת-שבאָ!
געהילט אין בלויעם, מיט גאָלד באַפליטערט,
שטיל אָטעמט זי, און אויף איר ברוסט
שעמערירט דאָס גאָלד, שעמערירט און ציטערט.

ווי שאָף צעשפּרייט, די קליינע כוואַליעס
שטיל וויגען זיך אין לייכטען דרימעל.
סע ציטערען אין ים די שטערען —
ווער איז דאָ ים און ווער איז הימעל?

צוויי ימ'ען שלאָפען דאָ צוזאַמען
צונויפגעלעגט, ווי גלייכע ברידער;
איין דריטער ים אין מיטען שלאָפט נישט:
מיין האַרץ מיט זיינע נייע לידער.

*

די פרינצעסין שבת.

(היינע)

אין די אַלטע בבא-מעשות
קומען פּאָר גלגולים פּרינצען,
וואָס זיי נעמען אָן צו צייטען
זייער ערשט-געשטאַלט צוריק.

אָט דער וואָלקולאַק, דער מיאוסער,
איז צוריק אַ פּרינץ געוואָרען,
שיינט און לייכט אין בגדי-מלכות,
שפּילט אַפילו שוין אַ ליבע.

מיט אַמאָל פאַרשווינדט דער כּשוף —
און מיר זעהען פלוצלינג ווידער
זיינע קעניגליכע האָהייט
אין אַ וואָלקולאַק פאַרוואַנדעלט.

פון אַ פּרינץ אַזוינעם וועל איך
זינגען יעצט — ישראל הייסט ער.
אים האָט דאָס אַ מכשפה
אין אַ הונט שוין לאַנג פאַרוואַנדעלט.

הונט מיט הינטישע געדאַנקען,
אויסגעוואַלגערט אַלע מיסטען,
שלעפט ער זיך אַרום אַ גאַנצע
וואָך צום שפּאָט פון גאַסען-יונגען.

אָבער יעדען פרייטאָג-אָווענט,
בין-השמשות, טרעפט אַ וואונדער:
פלוצלינג פאַלט פון אים דער כּשוף,
אויס הונט — ווידער מענש געוואָרען.

מענש מיט מענשליכע געפילען,
ריין, געצירט אין בגדי-כּבוד,
הויך זיין קאָפּ און הארץ ערהויבען
טרעט ער איין אין פאָטערס פּאַלאַץ.

„זיי געגריסט, געליבטער פּאַלאַץ
פון מיין קעניגליכען פאָטער!
יעקבס צעלטען! ציטריג קוש איך
אייערע אַלטע הייליגע טירען״.

דורך גאָטס-הויז שוועבט דורך אַ ציטער,
שטיל באַוועגען זיך די ליפּען.
שאַ! די קעניגין די שכינה,
בענשט, פארמאַכט די אויגען, ליכט—

גאָלד'נע ליכט פון טרייסט און קדושה!
אויף דעם ווענטעל פון דעם עמוד
גלענצט איר, ווי אַ שטערענטיכעל
אויף דער מאַמעס ליבען שטערען.

פרום און צניעותדיג פאַרהאַנגען
מיט דעם זיידענעם פּרוכת
אין איר סאַמעטענעם מענטעל
שטעהט די רייניגקייט אין אָרון.

שטעהט און וואַרט... אָט קומט דער חזן
איינגעהילט אין ווייסען טלית
רופט ער אויס דעם זיסען רוף:
„לכה דודי לקראת כלה!"

„לכה דודי — קום געליבטער,
נעם אַריין דיין שיינע כּלה,
זי האָט אָפּגעדעקט איר שלייער,
איר פאַרשעמט געזיכט אַנפּלעקט דיר".

אָט דער שיינער שיר-ידידות
איז פאַרפאַסט שוין לאַנגע יאָרען
פון אַ וועלט-באַרימטען זינגער
לכּבוד די שיינע חתן-כּלה.

אין דעם מזמור ווערט באַזונגען,
ווי ישראל האָט אויף אייביג
זיך פאַר'קנסט די מלכּה שבת,
וואָס מען רופט „די שטילע פירשטין".

בלום און פּעריל אַלער שיינהייט
איז די מלכּה! וואָס מיר, ווער מיר
מלכּת-שבא אין איר פאַרגלייכען.
די, וואָס איז געפעלען שלמה'ן...

יענע כּוש'ער שטריימעל קלוגט זיך
און פאַרמאָנט אַ טויל אויף שרייפלעך,
עסט זיך איין מיט אירע חכמות
און פאַרדרעהט דעם קאָפּ מיט חידות.

נישט ווי זי איז פירשטין שבת.
ווי אַ טויב אַ שטילע איז זי,
רוהיג ווי די רוה אַליין,
ווייסט נישט פון קיין איבערשפּיצלעך.

נישט געחקירט זיך, געפּלפּולט,
נישט געבריהט זיך, געפּילדערט,
נישט געשפּריצט מיט ווערטער פונקען,
טרייסלענדיג מיט האָר צעלאָזטע...

פרום פאַרבאָרגט די שטילע פירשטין
אירע צעפּ אין ווייסען הייבעל,
בליקט אַ זאַנפטע, ווי אַ הירשין,
בליהט אַ שלאַנקע, ווי אַ הדס!

זי ערלויבט איר ליבסטען אַלעס
אויסער איין זאַך — טאַבּאַק רויכען:
ליבּסטער, רויכען איז פאַרבאָטען,
ווייסט דאָך, היינט איז שבת-קדש...

איך וועל דיך דערפאַר באַלוינען
מיט אַ מאכל — טעם גן-עדן.
טשאָלענט הייסט ער — אָט דעם מאכל
האָט אונז גאָט אַליין געגעבען

אַ מתנה פֿון זײַן נאָמען
מיט דעם שבת פֿון באַרג סיני
דורך די דונערען און בליצען —
טשאָלענט זאָלסטו מיר היינט עסען...

אָפּגעגעסען סעודת-שבת,
זיצט דער פּרינץ און שײַנט פֿון תענוג.
מיט פֿאַרקלערטע אויגען קוקט ער,
רעדט עפּעס מיט זיך אונשמייכעלט:

„הער איך נישט דעם ירדן רוישען?
איז דאָס נישט אַ קלאַנג פֿון קוואַלען
אין דעם פּאַלמען-טאָל פֿון בית-אל,
וואו סע „הויערען" די קעמלען?

הער איך נישט די הערדען-גלעקלעך?
איז דאָס נישט אַ קול פֿון שעפּסען,
וואָס דער פּאַסטוך טרייבט אַראָפּ —
אָווענט-צײַט פֿון הרי-גלעד?"

דאָך דער שײַנער רוה-טאָג שטעהט נישט.
ווי מיט שאָטען-פֿיס מיט לאַנגע,
שפּאַנט אַלץ נעהנטער די בייזע
שלעכטע שעה. דער פּרינץ פֿאַרזאָרגט זיך.

קאַלטע מכשפה-פֿינגער
שפּירט ער קלעמען אים באַם הארצען.
און דעם פּרינץ נעמט דורך אַ שוידער:
באַלד אוים מענש, צוריק אַ הונט זיי...

די פרינצעסין טראָגט אים אונטער
אין א גאָלדען רערעל בשמים.
לאנגזאם שמעקט ער, נאָך איין מאָל כאָטש
מיט דעם זיסען ריח זיך קוויקען.

פון פרינצעסינס האַנט דעם לעצטען
אָפּשיד-בעכער אויסגעטרונקען,
שפּריצט ער אויף דעם טיש די לעצטע
טראָפּענס און לעשט אויס דאָס לעכטעל.

*

III

נאַטור

אויף דעם הויכען באַרג...

אויף דעם הויכען באַרג,
אויף דעם גרינעם גראָז
האָב איך קינדוויז שטום
אָפּגעטרוימט מיין גליק...
— חאָם האָב איך געוואָלט
— כ׳ווייס אַליין ניט וואָס,
כ׳ווייס נאָר, אַז עס קומט
קיינמאָל מער צוריק...

אפשר ווייסט דער ווינט
און דער זונענשטראַל,
וואָס האָט מיר געשפּריצט
אין די אויגען גאָלד,
און דער טיפער טאָל
— און דער ריינער קוואַל
וואָס מיין קינדערש האַרץ
האָט זיך זוי געוואָלט...

אויף דעם הויכען באַרג
דאָרטען אויס דער שטאָט
אויף דעם גרינעם גראָז
האָב איך זיך דערפילט...
כ׳האָב דאָרט שטילערהייט
זיך געזעהן מיט גאָט,
און מלאכים האָבען
זיך מיט מיר געשפּילט.

פרייטאָג — זומער-לעב —
קוים דערלעבט די שעה!
פריי פון חדר-יאָך,
ווערט די לופט מיר קאַרג:
ווער מיר מהר"ם-שיף!
וואָס מיר מהרש"א!
גיך אַוועק אַהין —
אויף דעם הויכען באַרג!...

דאָרטען עפענט זיך
גאָר אַ נייע וועלט,
אַלעס באָדט זיך דאָרט
אין אַ ים פון ליכט.
פון איר פוטערפאַס
קוקט די זון און קוועלט,
ווי דאָס גרעזעל וואַקסט,
ווי דער וואָרעם קריכט.

גאַנצע וועלטען-גייסט
גיסט אין מיר אַריין
יעדער שטילער בלאָז,
יעדער זונענשטראַל;
מיט דעם פולען מויל
טרינק איך לופט און שיין,
און אין הארצען טיף
עפענט זיך אַ קוואַל — —

אוי, אַהין, אַהין...
ערגעץ ווייט, גאַנץ ווייט... —
האָט מיין קינדערש הארץ
שטומערהייט געגלוסט

און אזוי געבײנקט...
וואו? אין וואָסער זייט
שטעקט דאָרט מיין „אהין״? —
האָב איך ניט געוואוסט.

נאָר די שוועלבעלעך
האָבען יאָ געוואוסט,
און אויף פייגעל־שפּראַך,
פליהענדיג פאַרבײ,
האָבען כאַפּענדיג
מיך פון דאָרט געגריסט
און אוועקגעשוועבט
פרעהליך, פראַנק און פריי.

אויף דעם הויכען באַרג,
אויף דעם גרינעם גראָז
האָב איך קינדוויז שטום
אָפּגעטרוימט מיין גליק...
— וואָס איז דאָס געווען? —
— כ׳ווייס אליין ניט וואָס, —
כ׳ווייס נאָר, אַז עס קומט
קיינמאָל מער צוריק...

*

עס האָט מיך פֿאַרפּלאָנטעט...

עס האָט מיך פֿאַרפּלאָנטעט מיט גרינס און מיט בלומען,
וואו באָבאָטשקעס צאַפּלען אין נעצען פֿון שטראַלען,
וואו ס׳ציטערט די לופֿט פֿון דעם גרילצען און זשומען —
און איך בין פֿאַרכּשופֿט צו דר׳ערד צוגעפֿאַלען.

ס׳איז היים, ס׳איז שיין, ס׳איז גוט! — אַפֿילו
די האַלב דערוואָרגענע געפֿילען —
זיי ווילען אויך די זון דערלאַנגען,
און צאַפּלען ווייכע, גרינגע, שטילע,
און שטעקען קעפּלעך, ווי די שלאַנגען,
זיך ציהענדיג אַלץ העכער, העכער
מיט האַלבען גוף פֿון שוואַרצע לעכער.
דאָס האָט אויף מיר אַ קוק געטון
גאָטס מילדע זון.

ס׳איז היים, ס׳איז גוט! גאָטס וועלטעל גלאַנצט,
אין טיפֿען גראָז — דאָרט שמיצערט, טאַנצט.
דער סטעפּ — מיט בלומעלעך געצירט,
וואָס גאָט אַליין האָט זיי געפֿלאַנצט,
פֿאַרשפּרייט זיך ווייט און געהט אַוועק
גאָר אָהן אַן אָנהויב, אָהן אַן עק.
און איינזאַם דאָ צווישען גראָז
שפּיר איך אין מיר אַ גאַנצע וועלט —
דאָס האָט געטאָן אויף מיר אַ בלאָז
מיט פֿרייען פֿעלד.

ס'איז שאַ, ס'איז שטיל... אָט דאָ געשווינד
איז דורכגעפלויגען, ווי אַ פייל,
אַזוינס, וואָס האָט געשמעקט מיט קינד
און ליגט שוין ווייט פאַר טויזענט מייל.
דאָס האָט געטאָן אַ גלאַנץ, אַ בליץ,
און גלייך אין אויג דערלאַנגט אַ שפּריץ
מיט טראָפּענס טוי פון זיסען גליק,
פון יונגען גליק, וואָס ווערט נישט אַלט, —
דאָס האָט אויף מיר געטאָן אַ בליק
דער גרינער וואַלד.

*

אונטער די גרינינקע בוימעלעך

אונטער די גרינינקע בוימעלעך
שפּילען זיך משה׳לעך, שלמה׳לעך;
ציצית, קאַפּאָטקעלעך, פּאה׳לעך —
אידעלעך פריש פון די אייעלעך.
גופ׳עלעך — שטרוי, רויך און פעדערלעך,
נעם און צעבלאָז זיי אויף גלידערלעך —
כאַפּען זיי אויף גרינגע ווינטעלעך
און סע צעטראָגען זיי פייגעלעך.

נאָר איין זאַך פאַרמאָגען זיי — אויגעלעך,
די אויגען פאַרמאָגען צוויי פינטעלעך,
וואָס גליהען און פינקלען און טוקען זיך,
און עפּעס ווי נביאיש און וואונדערליך
פאַרטראַכטען זיך טיף און פאַרקוקען זיך
אויף נעכטיגע טעג און אויף פייגעלעך —
אוי! מיר זאָל זיין, אידישע קינדערלעך,
פאַר אייערע כשרה אויגעלעך!

*

מיין גאָרטען

ווילט איר, אפשר, זיין אַ בעלן
אָנקוקען מיין שיינעם גאָרטען —
זייט זשע מוחל, קומט אַרויס,
קוקט אים אָן — אָט שטעהט ער דאָרטען!

אָהן אָן הרע גרויס און רייך —
כ׳זאָג אייך, איינער אין דעם שטעטעל.
זעהט נאָר, ווי עס קװעלט אין אים
יעדער בוים און יעדעס בלעטעל...

אויסגעצוואָגען פון דעם טוי,
פון די שטראַלען אויסגעבאָדען,
שטעהען בוימער אַלערליי
מיט די פירות אָנגעלאָדען.

שווערע עפּעל, רויטע עפּעל
בייגען צו דער ערד די צווייגען,
און די באַרען — זעהט נאָר באַרען —
הייגגען שטיל זיך דאָרט און שווייגען.

שוואַרצע ווייגשעל בליגצלען עפּעס
ממזר׳ש, גנבה׳ש, ווי מיט אויגען...
נו, און פלוימען — אָט די פלוימען —
מיט אַ בלויען הויך באַצויגען...

הייגט די פערשקעס — איינמאָל פערשקעס!
פוכלע, העריג, פריש און איידעל,
פונקט ווי קיילעכיגע בעקלעך
פון אַ פופצען-יעריג מיידעל...

יאָ, אַ דאַנק זיין ליבען נאָמען,
כ'האָב אַ רייכען, שיינעם גאָרטען!
אָהן אַן הרע אַנגעפּאַקט
פּירות, פּרוכט מכּל הסאָרטען.

כ'האָב אים, אָט דעם שיינעם גאָרטען,
ס'זאָל אים קיין בייז אויג נישט שאַטען,
ליב דאָס לעבען; שייך ליב? —
כ'זאָג אייך: עפּעס ווי אַ טאַטען...

זומער-לעב נאָך מיטאָג. היינו:
נאָך אַ יויך און נאָך געבראָטענס,
נעם איך און פאַרשטעק זיך טיף
און צעלייג זיך דאָרט אין שאָטענס —

ברייטליך אָט אַ דאָ, למשל,
אונטערן באַרענבוים דעם גרויסען...
מיני פויגעל אַלערליי,
שדים ווייסען, ווי זיי הייסען —

הם.. קאַנאַריקלעך, אַשטייגער,
זינגען, קלינגען, קנאַקען, שאַלען
און דאָס שיט זיך אויף מיין קאָפּ
מיט געזיפּטע ברעקלעך שטראַלען...

טוט זיך נאָר דער בוים אַ טרייסעל —
באַלד צעלויפט זיך אויף דעם שאָטען,
גיך, ווי מייזלעך, פלעקען גאָלד —
און איך ווער מיט גאָלד באַשאָטען...

און זיי פלאָנטען זיך אין באָרד,
און זיי קריכען אין די אויגען,
קיצלען, ראַנגלען זיך — פרעגט וואָס?
נישט געשטויגען, נישט געפלויגען...

מאַכען חוזק פון אַ אידען,
כ׳וויים נישט, וואָס זיי ווילען האָבען;
הוידען, גליטשען זיך אויף מיר —
טפו, אַ רוח אין זייער באָבען!...

ליגענדיג אַזוי און זעהן,
ווי עס ציטערט יעדעס בלעטעל —
דוכט זיך מיר, איך וויג זיך שטיל
אין אַ גאָלד געפלאָכטען בעטעל...

און פאַרקוק זיך גלאַט אַזוי
אויף די פיצלעך, שטיקלעך הימעל...
און עס וועבט זיך אויף די אויגען
זיס און ווייך און שטיל אַ דרימעל...

ווייסט איר: ווייך און זיס אַזוי...
עפּעס מעשה יצר-הרע... —
יאָ, וואָס זאָגט איר? דאַנקען גאָט —
ס׳איז אַ גאָרטען אָהן אַן הרע!

טרעפט זשע, וואָס איך בין אַ בעלן
טון, אַשטייגער, מיט מיין גאָרטען? —
באַלד אם-ירצה-שם נאָך תמוז —
נעם איך — רייס אָרום די פּרוכטען...

ראשית, וועל איך אָט די ווינשעל
פון דעם בוים מחילה בעטען,
און וועל האַלב מיט בראָנפען „שטעלען״
און מיט צוקער האַלב אָנשיטען —

ווישניאַק, הייסט דאָס, ווי אירווילט —
ווילט איר זיסען, ווילט איר שטאַרקען...
כאַפּט זשע נישט, איצט לאָמיר נעמען
אָט די פערשקעס, וואָס באַם פאַרקאַן...

אַט די פּערשקעס, ווי איר זעהט זיי,
באַלד ווי נאָר זיי ווערען פאַרטיג,
פרעגעלט „מיינע״ איינגעמאַכטס —
אָבער איינגעמאַכטס גרויסאַרטיג!

ס׳איז כדאי אים אָנצוקוקען.
יאָ, איך מעג דאָס אייך פאַרגינען...
פון דעם בוימעלדיגען סיראָפּ
שיינען פּערשקעס ווי בורשטינען...

האָב איך אייך געזאָגט גרויסאַרטיג —
מעגט איר זיך אויף מיר פאַרלאָזען;
„מיינע״, דאַנקען גאָט, פאַרשטעהט,
ווי מען טוט מיט אַפּריקאָזען...

נאָכדעם געהט אַ סדרה פלוימען...
כאַפּט זשע נישט און לאָזט זיך ריידען —
פון די פלוימען ווערט פּאָווידלע —
און פּאָווידלע — טעם גן-עדן!

צוויי מעת-לעת געפּרייהט אין אייזוען
אין איין עמער-טאָפּ אַ גרויסען
מיט געווירצען, רייבט מען נאָכדעם... —
נישט דאָס אָבער בין איך אויסען...

כ׳זאָג אייך: ס׳איז אַ מאכל — היינו:
ברויט, למשל, צו באַשמירען...
איצטער — יעמוד ר׳ בעריל!
בּאַרען, הייסט דאָס, איינמאַרנירען...

ווילט איר פון מאַרנירטע בּאַרען
זיין, ווי זאָגט מען, עכט צופרידען —
זאָלט איר טון אַזוי ווי „מיינע״:
פריהער דעם עסיג איבערזידען, —

אוּן פֿאַרשטעהט זיך, אַז מיט צוקער
מיט געווירץ אוּן לאָרבער-בלעטער!
נאָר די באַרען גופֿא זאָלט איר
דאָרט אַריינלייגען ערשט שפּעטער...

גאַנצערהייט, נאָר אָפּגעשיילטע,
מיט די שטעקעלעך אפילו —
אוּן איר מעגט שוין זיין באַוואָרענט —
ס'וועט נישט צוקערען, חלילה...

אָפּגעטאָן די באַרען זייערס —
הויבט איר אָן די עפּעל רייסען;
אוּן פוּן עפּעל האָט איר צימעס,
קוגעל, קנישעס צוּם פאַרבייסען.

מיינט איר אפשר דאָס איז גאָר? —
פע, אַזוי איז מעשה פרעסער!...
דוקא פוּן די שענסטע עפּעל
שטעל איך עפּעל-קוואַס דריי פעסער...

ווייסט איר, שבת נאָכן שלאָף
אין אַן אָסיען-טאָג אַ מיאוּסען,
ווען עס ווילט זיך, נאָר מען קאָן נישט
נישט קיין גענעץ טון, נישט ניסען...

אוּן סע גלוסט זיך, נאָר מען ווייסט נישט
זים צי זויערס? עפּעס וויניגס... —
דעמאָלט איז אַביסעל קוואַס
מיט אַ קיסליצע — אַ תענוג!...

דוכט זיך — גאָרנישט, קליינינקייטען —
נאָר די אַלע זיבען זאַכען
וועלען, מ-ירצה-שם, מיין שטוּב
זומערדיג אוּם ווינטער מאַכען.

און די ווינטער נעכט די גרויסע,
קומען גוטע ברידער שמועסן,
מיך מהנה זיין, דערווייל
טאַקע עפּעס גוטס געניסען...

זיי אַרומזועצן באַם טיש,
ווען איך אַ געשריי טון: „פּאַני״!
— „מיינע״, הייסט דאָס — נו, באַוויז זיך,
זיי מכבד „די קאָמפּאַני״!

מילא, רעדט מען נישט פון טיי,
קיכלעך, קאַרזשעס, פלאָדען, טאָרטען
און כדומה דאָרט געבעקסען —
נאָכדעם — יעמוד מיין גאָרטען!

און אין איין מינוט וואַקסט אויס
אויף מיין טיש אין מיטען ווינטער
באַרען, פלוימען, פערשקעס, ווײַנשעל —
און סע ווערט, ווי זאָגט מען, מונטער...

באַרען — מיינט מען איינמאַרנירטע;
ווײַנשעל — מיינט מען ווישניאַק שוואַרצען;
פלוימען, פערשקעס — הייסט פּאָווידלע
און כדומה איינגעמאַכטסען.

און דער עולם כאַפּט זיך צו —
שטערענס שוויצען, פּיסקעס קנאַקען,
און מען אַרבעט לאַנג, געשמאַק
און מען רייבט אויף ביידע באַקען.

עפּעס אויך די ליכט, די וואַרעם
ווערען, פרעהליכער, געשמאַקער,
און מיין בליצלאָמפּ, דוכט זיך, ברענט נישט
מיט אַ פלאַם, נאָר מיט אַ פלאַקער...

אויך די צינגלעך ווערען שאַרפער
און סע בליצט אַ שפּיציג ווערטעל,
באַלד, נישט אויסגערעדט זאָל זיין,
געהט מען איבער צו אַ קערטעל...

און פאַרטיפט מיט זיי אינאיינעם
אין געווינסטען און אין שאָדען —
הער איך איינער, ווי סע קלאַפּט מיר
שטילערהייט אַ בוים און לאָדען:

„בעל-הבית! אוי, מיר איז פינסטער!
בעל-הבית! אוי, מיר איז ביטער!
נאַקעט בין איך, און דער ווינט שמייסט
מיך אַליין מיט מיינע ריטער"...

כאַפּט מיך אָן באַם האַרץ און טוּ,
מישענדיג דאָס טעשעל קאָרטען,
אַ קליין קרעכצעל: „נעבעך, נעבעך,
אַ רחמנות אויף מיין גאַרטען"!...

*

עֶרֶב פריהלינג*)

עפעס איז די לופט מעוברת,
און אפנים — מיט א צווילינג:
כאפט א פרעסטעל — דוכט זיך, ווינטער,
בלאזט א ווינטעל — דוכט זיך, פריהלינג.

כ׳שטעה אויף פריה — דער דאך געזילבערט
און א בעלמע אויף די שויבען;
דאך אין דרויסען פליהען העכער
צו דעם הימעל ווייסע טויבען.

און די צעפלעך איז, ווי ליכטלעך,
אנגעצונדען מיט א העלען
שטראל, צעשמעלצען זיך און טריפען, —
צי זיי ווינען, צי זיי קוועלען?...

נעמט דעם לוח! — וואס, א פריהלינג?
ווייס איך, וואס ער בעבעט דארטען!
ציגען זאלען אזוי ווייסען
שפרינגען אין דעם רבינס גארטען!

מאל-דיך, פריהלינג איז נאך ניט,
ס׳איז לעת-עתה ערב פריהלינג,
און לעת-עתה בלייב פארשפיליעט —
קאנסט נאך כאפען א פארקילונג.

*) געשריבען באלד נאך דעם פאליטישען אזוי גערופענעם „פריהלינג״ אין רוסלאנד.

אָבער איך — איר הער קיין וועלט נישט,
איך צעשפּיליע די קאַפּאָטע
און איך לויף אויף גאַסם בּאַראַט
טאַנצען מיט אַ שטראַל אין בּלאָטע.

מיר געפעלט דער ערב פריהלינג
דוקא ווי ער שטעהט און געהט,
אָנגעטאָן אין שמאַטעס-וואָלקען
מיט אַ גאָלד'נעם שטראַל בּאַנייט.

איך האָבּ ליבּ זיין קאַלטען ווינט,
וואָס ער פּאַטשט אין האַלז און אַקען,
ווען פון פאַרענט קושען, הלובען,
זיסע ווינטלעך מיינע בּאַקען.

מיך אַנטציקט זיין פּיצעל הימעל,
וואָס אַנטבּלויזט זיך פריש און איידעל,
ווי דאָס יונגע פרומע לייבּ
פון אַ אידיש כּשר מיידעל.

כ'ווער צעשמאָלצען, כ'קוועל פאַר תענוג,
ווען אַ בּרען, אַ שטראַל אַ פריייער
טאַנצט און שפּילט זיך מיט דעם שאָטען,
און דער שאָטען שפּילט מיט פייער...

יאָ, כ'האָבּ ליבּ זיין איידלען שפּילען
פון די דינסטע, ריינסטע גאַמען
ליכט און שאָטען... עפּעס האָט דאָס
טויזענט חנ'ען, טויזענט טעמ'ען;

עפּעס מינעט זיך די לופט,
ווי אַ כּלה באַם איינגנעמען...
טוט אַ שיין — און ווערט פאַרשעמט,
שטראַלט — און לאָזט אַראָפּ די ברעמען...

אָט ווערט ליכטיג, אָט ווערט דונקעל
און אָט גיסען זיך צוזאַמען
ליכט מיט שאָטען... יאָ, דאָס האָט
טויזענט חנ׳ען, טויזענט טעם׳ען...

און דער טייך? — איר הערט זיין קרעכצען
און זיין סקריפּען פון דער ווייטען?
עפּעס נעצט דאָרט, עפּעס פּלאַצט דאָרט,
עפּעס שפּאַרט דאָרט אין די זייטען.

עפּעס רודערט זיך דאָרט אונטען...
באַלד, אָט באַלד וועט זיך באַווייזען,
וואָס דערשטיקטע קרעפּטען קאָנען,
ווי די נויט ברעכט אייז און אייזען...

אַלע שטראָמען שטילע וואַסער,
ווי מיט איין געדאַנק און עצה,
וועלען זיך אַ נעם טון „ראַזאָם"
און אַ שפּאַר טון מיט איין פּלייצע —

„ראַזאָם, ברידער!" — און צעבראָכען
מוז די גראָבּע אייז-דעק ווערען,
די, וואָס האָט פון זיי פאַרשטעלט
הימעל, זון, לבנה, שטערען.

און באַפרייטע, ברייטע כוואַליעס
וועלען טרייבען דורך די בריקען
גאַנצע מחנות שטיקער אייז —
זיי צום שוואַרצען ים פאַרשיקען:

„געהט צו אַלדע שוואַרצע ימים!" —
און צעבראָכענע אויף פיצלעך,
וועלען זיי אין וועג באַקומען
קאַלטע פעטש מיט הייסע שמיצלעך.

פאַטשען — וועלען שטריינגע כוואַליעס,
שמייסען — וועלען ריטער-שטראַלען;
פיש אין וואַסער וועלען זינגען,
שטומע שטיינער וועלען שאַלען...

און דער טייך, באַפרייט און גליקליך,
וועט זיך ברייט און ווייט צעגיסען
און דעם ליבען שיינעם פריהלינג
מיט א שמייכעלע באַגריסען...

*

IV
פרעמדע איבערזעצונגען

ווינטער־לידער

I

אויפגעוועקט האָט היינט פון שלאָף מיך
פריהע קעלט, אַ קררא פון ראָב —
און איך ווייס נישט, וואָס איז פלוצלינג
אַזאַ פרייד אויף מיר אַראָפּ.

ווער האָט דאָס געשיינקט מיין הארצען
אומגעריכט אַ גליק אַ נייס,
וואָרום איז מיין צימער פלוצלינג
חנ׳עוודיג און בלוילעך־ווייס.

זעה, אַ וועלדעל!... אויף די שויבען
וואַקסט עס פריש אין ווינטער־פּראַכט,
אויפגעבליהט, ווי אהרנס שטעקען,
האָט דער פענסטער איבער נאַכט.

סאָסנעס, דעמבעלעך באַשנייטע,
און פון פּאַלמען דאָס געשטאַלט.
גוטען מאָרגען, ווינטער־שפּראָצונג!
בראַוואָ, קליינער, מילדער וואַלד!

און אַ קאַלטער גלאַנץ אַ העלער
האָט מיין צימער פול געמאַכט,
גלייך עס וואָלט אַראָפּ אַ מלאך
און עס אויסגעקאַלכט די נאַכט...

ס'האָט דער ווינטער-גלאַנץ דער פרישער
די נשמה מיר באַנייט,
פונקט עס וואָלט אַ ווייסער מלאך
זי פון שמערץ און זינד באַפרייט.

II

ס'האָט דאָס אייז באַדעקט מיין פענסטער,
האָט די ליבע זון פאַרשטעלט,
נאָר אין מיטען האָט אַ פונק זיך
אָנגעצונדען און געקוועלט.

ס'האָט אַ גאָלדן מאָרגען-שדיל,*)
זונענשטראַל און זונענשטויב,
אומגערן זיך דאָ פאַרפּלאָנטעט
אינם וועלדעל אויף דער שויב...

און ער פלאַטערט דאָרט, דער שטיפער,
שמעלצט זיך, פּלאָנטעט זיך אַלץ מער;
פּלוצלינג גיט ער זיך אַ צאַפּעל,
און עס ווערט פון אים אַ טרער...

באַלד — אַ טראָפּען נאָך אַ טראָפּען —
ווידער איז די שויב קריסטאַל...
שפּרינגט אַריין אַ חיל שטראַלען
און באַפאַלט מיך מיט אַמאָל!

זי, די זון, האָט פאַרט דערטאַפּט מיך,
טוט, אין שטוב — און שפּרינג אַריין, —
אויסגעשאָסען גלייך אין פנים
אַלע אירע שפּיזען שיין.

---

*) אין אָריגינאַל: „צפריר" אַ תלמודיש וואָרט, ד. ה. אַ באַגינען רוחל, וואָס טראָגט פונאַנדער די בשורה, אַז די זון געהט שוין אויף.

ווידער קוקט אַ טאָג אין פענסטער,
אַזוי זיכער, קאַלט און העל,
ווידער פרעגנט מיין האַרץ פון קרעפטען,
איך בין ווידער יונג — און קוועל...

ס׳ווערט מיין האַנט אַ פלעצעל אייזען,
און מיין אָרעם אָנגעשטאָלט;
כ׳וואָלט אַ לייב, מיר דוכט, צעריסען,
כ׳וואָלט אַ ריז אויף שטויב צעמאָלט.

III

אויף דער שוועל האָט מיך באַגעגענט,
אָפּגעגאָסען אומגעריכט, —
בליוף אין פנים! — כ׳וויים אַליין ניט,
וויפיל שעפעל קאַלטע ליכט.

כ׳וויים אַליין נישט, וויפיל זונען
האָבען גאָלד אויף מיר געשפריצט...
וויט האָט זיך אָנטבלויזט גאָטס וועלטעל,
פרעך געפינקעלט און געבליצט...

וואו נאָר ס׳קאָן דאָס אויג דערגרייכען
גלאַנצט גאָטס וועלטעל, שעמערירט,
אויסגעשאָטען מיט בריליאַנטען
און מיט דימענטען פאַרצירט.

ס׳איז דער פראָסט אַליין דער מושל,
שטאַרק און קרעפטיג איז דער ריז,
ס׳דינען קעלט און שיין צוזאמען:
דער מיט נאָדעל, דער מיט שפיז...

א באפּעל, זעהט אויס, אַ שטריינגער
דורכגעגאַן איז היינט באַנאַכט:
„ווייס זאָל ווערען! מאָרגען ז׳ יום-טוב!
צירט אייך אויס אין שענסטען פּראַכט!״

און עס האָט אַ שניי אַ פרישער,
ערשט פון הימעל, שפּאָגעל ניי,
גיך פאַרשאָטען וואו אַ גריבעל,
וואו אַ פלויט פאַרדעקט דערביי.

און עס האָבען מאַרמאָר-ווייסקייט,
גאָלד און זילבער און קריסטאָל
זיך צעוואָרפען און צעשאָטען
און צעשפּילט זיך מיט אַמאָל!

קלאָרע ליילעכער צעוויקעלט,
אויסגעבעט די גאַנצע שטאָט,
זילבער-קייטלעך אָנגעהאַנגען
אויף דעם טעלעגראַפען-דראָט.

טישטיכער געשפּרייט אויף דעכער,
מיט קריסטאָל׳נע פרענז באַצירט; —
גאָטס אַ גרויסער, ווייסער יום-טוב
איז געקומען — און רעגירט!

און די ווייסקייט בלענדט און צויבערט...
אין דער הויך, פון אויג פאַרשטעלט,
פלעכט אַ האַנט פון גאָלדענע שטראַלען
טויזענט קרוינען גאַר דער וועלט.

שטעהט א דעמב באַזעצט מיט פייגלעך,
דורך באַגלאָזט, דורך — בליץ און בלאַנק
און פאַרהילעכט דעם פריהמאָרגען
מיט א לעבעדיגען קלאַנג.

IV

אוי, צעשפּיל דיך, פראָסט, מיט וואוט,
סמאַליע, שטעך און ברען און גלוט!

גיס דיין שטאָל אין האַרץ בא מיר,
אויף מיין וואָנס דעם הויך באַפריר!

און באַשמיד מיין ברוסט מיט אייזען,
טאָמער וועט זי זיך צערייסען

פון פיל גבורה און פיל וואוט.
הוליע, פראָסט, און ברען און גלוט!

שטריינג די מוסקלען אָן, ווי שטריק,
און מיין הויך אין האַלז פאַרשטיק!

פינקלענד, שטראַלענד שעמעריר,
וואָס אמאָל אַליץ מערער פריר!

V

ס׳ציהט א רויך זיך פון די קוימענס,
קרויזט זיך רוהיג און באַזאַכט,
אויף דעם ווייסען שניי די ראָבען —
לעבעדיגע שטיקלעך נאַכט...

„שריק—שראַק, שריק—שראַק", קריצט דער שניי ז'אָרט,
און פון אַלע זייטען גאַס
הערט אַ קריג זיך, ווי פון מעסערס,
וועלכע רייבען זיך מיט כעס.

ווי אַ שווערדען-קלונג אין לאַגער
אומעטום נאָר קריצט און קראַכט —
פון דעם שניי, וואָס ווערט צעריבען
אונטער טריט מיט פעסטער מאַכט...

דאָס איז מאָרגען-טריט, וואָס סקריפּען
פול מיט לעבען, פריידען פיל;
ס'פליהען פערד... די נעזער פאַרען,
ס'קלינגען גלעקלעך: ציל, ציל, ציל...

אין פורפורנע, בלויע נעצען,
פּיס געטאָקטע, העלזער — רונד,
וואַרפען, שפּריצען שניי-ראַקעטען,
פליהען דורך — און זיי געזונט!

ס'ווייזען זיך נאָר אין דעם שטורעם,
וועלכער טראָגט אַהין און קריק,
ראָזע, פלאַמענדע געזיכטער,
אָנגעצונדענע פון גליק.

ס'טראָגט זיי, ווי מיט ווילדע רוחות
ווייט אַוועק דאָרט, פאָר נאָך פאָר,
ווייט, וואו ס'וואַקסט דער ווייסער פעפער,
העט צו'ן אַלדע ווייסע יאָר!

פונקט ווי ס׳וואָלט איין ווילדער חשק
אָנגעכאַפּט זיי: מיט אַמאָל
אין איין אָטעם איבערפליהען
שטאָט און פעלד און באַרג און טאָל.

הפקר, הפקר! אַלץ איז הפקר!
הוי, דו קוטשער! טראָג געשווינד!
וואַרף אַריין מיך אין דעם וויכער
און צעבלאָז מיך אויף דעם ווינט!

טראָג מיך ווייט! וואוהין? ניט פרעג מיך.
איינס איז מיר! אַוואו נאָר ס׳גליהט
כאָטש אַ פונק פון פרייד און לעבען
און אַ טראָפּען בלוט נאָר זידט.

יאָ, איך בין אַ ישיבה-בחור,
מיין געזיכט, ווי קרייד איז ווייס;
נאָר אין זיך פאַרבאָרג איך קרעפטען
אונטער אַ דיקען פאַנצער אייז.

און מיין אייז — עס שמעקט מיט פריהלינג,
וואָס איז פול מיט פראַכט און לוסט.
אַזאַ נייעם, פרישען פריהלינג
האָט קיין מענש נאָך נישט געוואוסט!

וואָס-זשע ברומט איר, טעלעגראַף-דראָטען,
אַזוי אומעטיג און קאַלט!
ס׳רוישט אין האַרץ אַ שטראָם פון לעבען,
ס׳זינגט דאָס בלוט אין מיר און שאַלט!

עך! אראָפּ די מרה-שחורה!
זעה, ווי שיין איז ד׳וועלט פאַרצירט!
כ׳וויל דעם לעבענס-כוס אויסטרינקען,
איידער ס׳האָט אים ווער באַרירט!

ביז צום גרונד וויל איך אויסטרינקען
מיט איין זופּ דעם גאַנצען כוס!
כ׳וויל צעגיסען היץ און יוגענט
אָהן א חשבון, אָהן א מאָס!

ווען דאָס הארץ וועט ווערען ליידיג,
אויסגעטריקענט, פּוסט און קאַלט, —
טראָג מיך, ברייננ מיך הינטערן שטאָט ווייט,
דאָרטען וואַרט א טיפער וואַלד...

ס׳שטעהען שטאָלץ דאָרט הויכע סאָסנעס,
ווי די זיילען אין א שלאָס.
אַלץ איז גרייט און ריין... מען ווייס נישט,
צוליב וועמען, צוליב וואָס...

ס׳שטעהט דער וואַלד פאַרקלערט, פאַרזונקען
אין א טיפען, ווייסען סוד.
אויף אַן אומבאַפלעקט מזבח
דעמפט ער ווייסען שניי צו גאָט...

קלאָרען שניי, נאָך אומבאַריהרטען.
כ׳ווייס אין יענעם וואַלד אַן אָרט,
ס׳שטעקט דאָרט ערגעץ א קאָוואַדלע
און א האַמער ליגט אויך דאָרט!

רייס איך דאָן פֿון ברוסט מיין האַרץ אויס,
ווי אַ שווערד, באַדעקט מיט ראָסט,
פֿון איר שייד... און לייג אויף שטאָל דאָס
און צעגליה דאָס אויפֿן פֿראָסט.

און כ׳וועל שמידען מיטן האַמער:
קלאַפּ און קלאַפּ! זיי שטאַרק און פֿעסט!
און עס וועט פֿון וואַלד דער אָפּקלאַנג
ענטפֿערן: אָמן, שטאַרק און פֿעסט!

און מיין האַרץ ווערט פֿול מיט קרעפֿטען,
וואָס ס׳האָט קיינמאָל נישט געוואוסט —
שטאַרקער, מוטיגער ווי פֿריהער
וועט עס קלאַפּען אין מיין ברוסט...

*

אין פעלד

ניין, ניט ווי א פויגעל, וואס כאפט זיך
פון שטייגעל ארויס מיט געזאנג,
און ניט ווי א לייב, וועלכער רייסט זיך
פון גראטע ארויס אויף דער וועלט;
אזוי ווי א הונט נאר געשלאגען,
געפייניגט, געמאטערט גאנץ לאנג,
בין איך היינט פארשעמט און דערשלאגען
אנטלאפען אין רוישענדען פעלד!

אין טאל און אויף בארג!... דארטען שטעהען
אין גרינסען באהאלטענע הייזלעך,
דארט ליגט אויף די מענשען גאטס ברכה,
און לעבען צופרידען און שטיל;
עס וואקסט זייער גוטס און עס מערט זיך,
זיי זעהען א לוין פאר דער ארבעט —
אהינצו, אוי, רייסט זיך מיין זעעלע
און ציהט זיך מיין הארצענסגעפיל!

איך געה אום אין פעלד און הער צו זיך,
וואס גאט רעדט צו מיר דורך די קארן,
וואס סודעט דאס ווינטעל, זים גלעטענד
די הויכע און שטאלציגע זאנגען?
וואס וויגען זיי טרוימענד די גאלדענע
פולע און האריגע קעפלעך?
וואס שעפטשען די בלויאינקע בלימלעך,
זיך בויגענד ווי פול מיט געדאנקען?

כ׳באהאלט זיך טיף-טיף אין די קאָרן,
עס נעמען אַרום מיך די זאַנגען,
איך ווער, ווי אַ שיפעל אויף כוואַליעס,
פאַרשלעפּט אין דעם וואַקסענדען מעער;
דער וואַלד שטעהט פון ווייטען פאַרחלומט
און ווינקט זיינע בוימער פאַמעליך,
עס סודען זיך זיס גרינע בלעטלעך...
איך שטעה פון דערווייטענס און הער.

איך פאַל צו דער ערד צו דער פייכטער
און גראָב איין אין איר מיין געזיכט טיף,
איך ווייַן אויס מיט ביטערע טרערען
דעם וועהטיג דעם גרויסען פון האַרץ:
מאַמע-ערד! מיין געליבטע, געבענשטע!
פאַרוואָס, זאָג, פאַרטיילסטו פון מיר נאָר
דיין געטליכע, הימלעשע ברכה?
אוי, טיף איז און גרויס איז מיין שמאַרץ!

ס׳איז שטיל אַלץ. די זון האָט זיך הינטער
די בערגער די הויכע באַהאַלטען,
פאַרשלאָסען אין וועגט פון די זאַנגען,
געה שטום איך באַזאַכט אויפן שטעג...
עס האָבען זיך העל-בלויע הימלען
הויך איבער מיין קאָפּ אויסגעצווייגען,
און ס׳ציהען אַרום מיר זיך פעלדער
מיט זאַנגען אָהן שיער און אָהן ברעג.

און קלאָרינקע וואָלקענדלעך ציהען
זיך הויך אויף דעם הימעל דעם בלויען,
און קריכען, און שוועבען, און ווארפען
א דונקעלען שאָטען געדיכט,
פארהילען די גאָלדענע פעלדער;
עס וויהט זיס א שטילינקעס ווינטעל
און וויגט שטיל די גאָלדענע זאנגען,
וואָס טרוימען אין שאָטענס און ליכט.

נאָר אָט האָט א ווינט זיך מיט מאכט דורכגעטראָגען,
טיף האָבען די זאנגען צו דר׳ערד זיך פארבויגען,
דערשראָקען אזוי ווי א טשערעדע שעפסען
איז וויט-וויט אנטלאָפען, פארפלויגען.
זיי האָבען פון בארג זיך אין טאָל וויט פארקייקעלט,
פון טאָל צו דעם רוישענדען וואלד זיך פארטראָגען;
און ס׳האָט זיס א הימליכער רויש זיך צעגאָסען
און היימליך, פול לעבען געשלאָגען.

וואו לויפט איר, איר זאנגען, וואָס רוישט איר און שטורעמט?
ווער שלאָגט אין אייך כוואַליעס אזוי ווי אין ים?
פארוואָס, זאָגט, באדעקט איר די פליהענדע פייגעל
מיט כשופדיג-גאָלדענעם פלאַם?
צי ציהט איר אהין, וואו די וואָלקענדלעך שוועבען?
צי א לאַנד לויטער פריהלינג איז אייער פארלאנגען?
צי אהין, וואו ס׳פארטראָגען די טרוימען די זעעלע, —
אהין ציהט איר, גאָלדענע זאנגען?

נאָר אָט איז דער ווינט שוין אַנטלאָפֿן.
עס האָבן די גאָלדענע זאַנגען
אין אומגעשטערט שטילקייט, פאַרחלומט
די קעפּלעך צוריק אַפּגעלאָזן;
נאָר טיף אין מיין האַרץ האָט אַ שטורעם,
אַ שרעקליכער, רוישענדער שטורעם
פון האַלב שוין פאַרלאָשענע קוילן
אַן אומגעהויער בראַנד אויפגעבלאָזן.

איך שטעה פאַר דעם פעלד פאַר דעם רייכן,
דעם רוישענדן, פרעהליכן, ברייטן,
און פיל ערשט מיין אָרימקייט איצטער,
און ס'עקבערט אין קאָפּ די געדאַנקען:
ניט איך האָב דאָס פעלד אויסגעאַקערט,
ניט איך האָב מיט קערנער פאַרזייהט עס,
ניט איך וועל, ניט איך, צונויפנעמען
די פולע, באַלאָדענע זאַנגען!

ניט איך האָב אַ וואַרעמען רעגען
פאַר זיי בײַ מיין גאָט אויסגעבעטען,
ניט איך האָב מיט שווייס-טראָפּען הייסע
דאָס פעלד באַדעקט, ווערענדיג מיד;
ניט איך פלעג זיך פרעהען באַטראַכטענד,
ווי ס'גיסען זיך אָן פול די זאַנגען,
און שניידענד—אויף זיי וועט ניט פאַלען
מיין קלינגענדיג-פרעהליכעס ליד!

נאָר דאָך זייט איר טייער מיר, פעלדער!
פון דאַן, זייט כ׳דערמאָן מיינע ברידער,
וואָס ארבעטען ווייט אין מיין איינ׳נעם,
דעם ליבען, פארלאָזענעם לאַנד;
ס׳קאָן זיין, אין דיזעלבע מינוטען
קלינגען הויך זיי׳רע שטימען אלס ענטפער
צום ווייטען און עלענדען ברודער,
וואָס לעבט אין דעם גלות, אין שאַנד!

*

און אמציה האָט געזאָגט צו
עמוס'ן: „זעהער, אנטלויף!"
(עמוס, ז', יב).

„אַנטלויף?" — אַנטלויפען וועט דאָך ניט אַ מענשען-קינד, ווי איך!
דען לאַנגזאַם האָבען מײנע רינדער מיך געלערנט געהן,
אויך ריידען האָט מיין צונג זיך קיינמאָל ניט געלערנט גרינג,
און ווי אַ האַק וועט פאַלען שווער מיין וואָרט אויף אייך אליין.

און אויב מיין קראַפט האָב איך פאַרשווענדט אומזיסט — איז ניט מיין שולד!
דען אייער זינד איז עס, און טראָגט פון אייער זינד די לאַסט:
עס האָט מיין האַמער ניט געפונען אונטער זיך דעם שטאָל,
און ס'האָט מיין האַק געטראָפען אין פאַרפוילטען האַרץ מיט האַסט...

נאָר ס'אַרט מיך ניט, דען שלום שליסען וועל איך מיט מיין גורל איצט,
און אָנבינדען וועל איך מיין ווערקצייג צו מיין גאַרטעל שטום,
און ווי אַ טאָג-פאַרדונגענער, וואָס איז פון לוין געראויבט,
וועל איך זיך לאַנגזאַם אומקערען אהין, פון וואַן איך קום.

און אומקערען וועל איך מיך צו מיין שטילער היים אין טאָל,
און שליסען וועל איך הייליג מיט די וואַלד-בוימער אַ בונד...
דאָך איר, פון גרויס ביז קליין, איר זייט צעפּרעסען און צעפוילט,
און מאָרגען וועט אייך אַלעמען אַוועקטראָגען דער ווינט...

*

צום ווינט מיינע זיפצען געוואָרפען...

צום ווינט מיינע זיפצען געוואָרפען,
און זאַמד מיינע טרערען פאַרלאָרען...
ווינט! זאָג, אויב דו טרעפסט וואו מיין ברודער,
אַז קויל איז פון מיר איצט געוואָרען.

און זאָג אים: ערשעפט איז מיין ליכטקוואַל
און טראָפּענווייז איז ער פאַרדאָרבען,
דאָס העלישע פייער פון הארצען —
אַ פונק נאָך אַ פונק אָפּגעשטאָרבען.

און איצט — ווי אַ וואונד איז מיין ליכטקוואַל,
ער טריפט נאָר אין מאַנכע מינוטען,
און ס׳רויכערט מיין הארץ זיך פאַרבאָרגען,
געוואַלגערט אין פייער און בלוטען.

*

אויפֿן בית־עולם

שטיל האָבען די בוימער צו מיר זיך געבויגען:
רוה אָפּ אינם שאָטען, דו פּרוב דיך דאָ לייגען..

אַ מצבה אזא און אזא בערגעל ערד —
און יעטווידער צער וואָלט גלייך אויפגעהערט.

וואָס טויגען דיר הונדערטער טויטען אַ טאָג? —
שטאַרב איין מאָל און ווערסט מער ניט וויסען קיין קלאָג!...

מיר וועלען צעטיילען זיך שטיל מיט דיין קראַפט:
אַ טייל פאַר די ווערעם, אַ טייל אונז אויף זאַפט...

דען איבעראַל פליסט עס דאָס לעבען מיט שוים —
קאָנסט בליהען אין בלימעל, קאָנסט בילדען אַ בוים.

ווערסט אומעטום לעבען — און ס׳וועט דיר זיין גוט...
דו קום נאָר צו אונז! אהער, פלייש־און־בלוט!

וואו ביסטו?

פון דאָרטען, וואו דו ביסט, מיין איינציגע באַשערטע,
אין שכינה פון מיין טרוים, געגלוסטע און באַגערטע, —
אַנטפּלעק זיך שוין און קום, און קום געשווינד פון דאָרט
אין מיין באַהאַלטען אָרט.
און כּל-זמן ס׳איז נאָך צייט — קום מיר אַ תּקון געבען
און קעניג אויף מיין לעבען,
און גיב מיר מיין געראויבטע יוגענט הייגט צוריק —
און ברייגג מיך אום צחאַמען מיט מיין גליק.
און אונטער דיינע ליפּען זאָל מיין פונק דערגליהען,
און לאָמיך צווישען דיינע בריסט מיין טאָג דערציהען,
ווי צוגעטוליעט פעסט צום בלומענשויס
אַ שמעטערלינג פאַרנאַכט געהט אויס.

וואו ביסטו?

אַז דו ביסט נאָך געוועז אַ ווייטע אומבאַקענטע —
שוין פלעגען רופען דיך די ליפּען די צעברענטע;
און מיין געלעגער האָסטו גאַנצע נעכט געהיט,
און ווי אַ פייער-קויל באַ מיר אין האַרץ געגליהט.
און כ׳האָב געוויינט באַנאַכט, מיין קישען שטיל געביסען,
און ס׳האָט מיין לייב געשמאַכט און זיך צו דיר געריסען;
און אויף דער ברייטער גמרא גאַנצע טעג פאַרטרוימט,
אין וואָלקענדעל מיט גאָלד באַזוימט,
אין לויטערסטען געבעט, אין מיינע ריינסטע פריידען
און אין די הייליגסטע פון מיינע לײדען —
האָב איך נאָר איינס געגאַרט, נאָר איינס פאַרלאַנגט האָב איך:
נאָר דיך, נאָר דיך, נאָר דיך...

*

זי האָט מיר געשיקט אַ בריוועל,
און אין בריוועל שטעהט געשריבען:
„אַלץ, וואָס ס׳האָט געליבט מיין זעעל נאָר,
אַלץ, פון וואָס מיין גייסט געטרוימט האָט,
אַלץ, וואָס איז געווען מיין חיות,
און מיין בענקשאַפט און מיין גלויבען —
איז דאָס אַלץ, דו פריינט מיין הארצענס,
קוואַל מיין לעבענס, זעעל מיין זעעלעס, —
איז דאָס אַלץ געווען אַ חלום?...

האסט פארגעסען? ניין, דו קאָנסט׳ס נישט!
ניין, דו קאָנסט ניט דאָס פארגעסען,
וואָס אַריינגעפלאַנצט אין אונזער
אַטעם האָט איינאיינציג לעבען;
וואָס איין זון האָט אָנגעצונדען
איבער אונזערביידענס הימעל;
וואָס׳ט אין גינגאָלד-טרוים געגאָסען
אויף דעם גייסט און אונז באַהעפטען...
ניין! דו וועסט ניט וואַגען רייסען
יענע בלום, וואָס גאָט אַליין האָט
איינגעפלאַנצט אין אונזער הארצען״...

און ווי כ׳האָב דעם בריוו געלייענט,
האָט ווי׳אַ האנט אַ ווייכע, צארטע
אויסגעקריצט אין הארצען מיינעם
נאָך אַמאָל די ווערטער אירע:
„ניין! דו וועסט נישט וואַגען רייסען
יענע בלום, וואָס גאָט אַליין האָט
איינגעפלאַנצט אין אונזער הארצען״...

און אין גאָלד פון ליכט דעם קלאָרען,
וועלכעס שטראָמט אריין דורך ס׳פענסטער
אין מיין צימער, שטעהט אויף ווידער,
שיינט פאַר מיר איר עבענבילד;
ס׳איז זי אין איר גאַנצער ריינקייט,
ווי אויף פליגלען פון דעם ווינט לייכט,
שוועבענדיג ווי׳א זומער-פויגעל,
דורכאויס ליכט, אליין דער ליכט-גלאַנץ,
ווי פון ליכט צום ליכט באַשאַפען...
און אָט זעגען אירע אויגען,
טויבען-אויגען פול מיט שווייגען,
וואָס פון זייערע שווארצאַפּלען
שטראַלט שטיל-שטיל דאָס ליכט פון פרידען,
ס׳ליכט פון חסד, זעעלען-ריינקייט.
און אין גאָלד פון ליכט דעם קלאָרען
שטעהען אויף מיט שטומען פאָרוואורף
איצט פאַר מיר די אויגען אירע,
טויטען מיך מיט זייער שטראָף-בליק,
קוקען שטיל אַזוי און פרעגען:
„אַך, מיין ליבער, איז געווען דאָס
אַלץ נאָר חלום, פאַלשער כשוף?“

ניין, מיין ריינע! כ׳האָב געליבט דיך,
און איך ליב דיך אויף אַן אמת;
ווען אפילו כ׳האָב פאַרלאָזט דיך,
האָב איך עס געטאָן אויס ליבשאַפט.
ביסט צו ריין צו זיין מיין פריינדין,
ביסט צו הייליג מיט מיר זיצען;
זיי-זשע מיר מיין גאָט, מיין מלאך,
צו דיר וועל איך בעטען, דינען;

זיי אַן אָנדיינק מיר פון קדושה,
שיין מיר אין די זונען-שטראַלען,
ווינק צו מיר פון הימעלס שטערן,
רוף צו מיר פון מיין האַרצ׳ס דופק,
ציטער אין מיין טרערס אַ טראָפּען... —
בין באַשאַפען דיר צו דינען!
מיינע טרערען, מיינע זיפצען
מיין האַרצ׳ס שלאָגען און מיין אָטעם,
אויך דעם לעצטען חלום מיינעם,
וועל איך ברייגגען דיר אַלס אָפּפער
ביז מיין לעצטער טאָג וועט קומען.

*

זיי א שוץ מיר...

זיי אַ שוץ מיר, זיי אַ שוועסטער
און אַ מאַמע מיר אפילו,
לאָז מיין קאָפּ אין שויס דיר לייגען
אויסצוגיסען דיר מיין תּפילה...

און פאַרנאַכט, אין צייט פון רחמים,
וועל איך עפנען דיר מיין טענה!
מ'זאָגט, ס'איז ערגעץ דאָ אַ יוגענט —
וואו איז מיינע?

נאָך אַ סוד נאָך וועל איך פאַרטרויען:
כ'בין פאַרברענט פון שעה'ן טריבע;
מ'זאָגט, ס'איז ליבע אויף דער וועלט דאָ —
וואָס איז ליבע?...

שטערן האָבען מיר באַטראָגען,
און דער חלום איז קיין וואָר נישט;
איצטער אין דער וועלט דער גאַנצער
האָב איך גאָרנישט...

זיי אַ שוץ מיר, זיי אַ שוועסטער
און אַ מאַמע מיר אפילו,
לאָז מיין קאָפּ אין שויס דיר לייגען
אויסצוגיסען דיר מיין תּפילה...

*

באנאכט

ס'שוט די שטילע נאַכט מיט סודות,
ס'איז די גאַנצע וועלט אַנטשוויגען;
נאָר די וואַסער-מיל — זי וואָרפט זיך,
לאָזט דעם טייך ניט רוהיג ליגען...

ס'ווערט די שוואַרצקייט אַלץ געדיכטער,
שאָטענס מערען זיך און מערען;
זאַכט אין ים פון נאַכט און שוואַרצקייט
פאַלט אַ שטערן נאָך אַ שטערן...

שטיל אַרום. מיין האַרץ נאָר, פיל איך,
וויל ניט שווייגען, וויל ניט שטומען,
און איך הער אַ קוואַל אַ ריינעם
אין מיין האַרצען רוישען, ברומען...

און עס רעדט פאַמעליך: „קינד מיינס,
ס'ווערט מקוים דיין באַגערען.
זעהסט, אַ שטערן פאַלט פון הימעל,
גלויב, מיין קינד, — ס'איז ניט דיין שטערן!

דיינער זיצט נאָך פעסט און פינקעלט
אין דער שטערן-קייט דאָרט אויבען;
גיב אַ קוק, דו זעהסט? — ער ווינקט דיר,
און זיין בליק איז טרייסט און גלויבען"...

און איך קוק אַהין צום שטערן,
ווי עס זוערט די וועלט אַנטשוויגען — —
מיין וועלט, ווייס איך, איז נאָר איינע —
כ'פיל זי אין מיין האַרצען ליגען...

*

V

פאלקס-לידער

צווישען פרת׳ חדקל — דאָרטען...

צווישען פרת, חדקל, — דאָרטען
בליהט א פייגענבוים אין גאָרטען,
און א פּאַווע אין די צווייגען
זיצט א גאָלד׳נע, פּיקט די פייגען.

פּאַווע, פליה אין ווייטע ערטער:
דאָרט איז ערגעץ מיין באשערטער;
טרעפסט אים — זאָלסט אים גאַרנישט זאָגען,
בינד און ברייננ מיר אים צוטראָגען!

האָסט קיין פּאָדעם ניט׳ פון ליינען? —
פּרוב מיט גוטען מיט אים טענען:
זאָג אים, פּאַווע, זאָלסט געדיינקען,
אַז איך שטאַרב אוועק פון בייַנקען.

זאָג, א גאָרטען בליהט א שיינער,
נאָר עס וויים דעם וועג ניט קיינער,
און אַן עפּעל זאַפּטיג-זיסען
איז ניטאָ, ווער ס׳זאָל געניסען.

ווידער זאָג אים דאָרט מיין חתן:
ס׳ווערט באַנאַכט מיין בעט באַגאָסען
פון די טרערען, — און מיין קישען
ברענט אונטער מיין לייב דעם פרישען.

ווייל ער ניט — טאָ זאָג אַ סוד אים:
אויסגענייהט מיט זיידען-פֿאָדעם
ליגען צוויי טוץ העמדער גרייטע,
חופּה-קליידער — שוין גענייהטע;

פּוך און פעדערען געפליקטע,
ציכלאַך זיידענע געשטריקטע: —
ס'האָט מיין מאַמע און מיין באָבע
אָנגעגרייט מיין גאַרדעראָבע.

גאָלד-געוועבט און פּרעכטיג זעהר
ליגט און וואַרט מיין חופּה-שלייער;
גרייט נדן, איך בין אַ גרייטע, —
וואָס-זשע זאַמט ער זיך דער שוטה?...

*

— ווייער, שלייער, חופּה-שטאַנגען —
האָט די פּאַווע אָנגעפאַנגען, —
היינט באַנאַכט וועט דיין באַשערטער
וויסען דיינע הייסע ווערטער.

כ'וועל פונדיינעטוועגען אים געריסען,
ווייזען אים דיין בילד דעם זיסען, —
וועט ער קומען פון דערווייטען
אויף אַ קאָטשערע צורייטען.

ער וועט קומען שנעל צושוועבען
און וועט זאָגען: — אַך, מיין לעבען!
וואָס מיר קליידער, ווער מיר געלטער! —
איך האָב דיך פון אַלע העלטער.

כ'וויל פון פוך און זייד ניט וויסען,
ס'איז פאַר מיר דיין שויס אַ קישען,
און דיין האָר איז זיידענס ריינער, —
ביסט מיין אוצר דו אַליין נאָר.

רייך געגוג איז דיין געטרייער:
שוואַרצע האָר, אַ האַרץ מיט פייער,
ביידע איז דיר אָפגעגעבען, —
קום זשע, קום צו מיר, מיין לעבען!

*

ס'איז אַ צויבערנאַכט געקומען
און די פאַווע איז פאַרשוואומען,
צו די הימלען אויפגעשטיגען
און געזאָגט, וויזט אויס, אַ ליגען.

טעג נאָך טעג זיינען פאַרלאָפען
און איך האַלט נאָך אַלץ אין האָפען;
קלאָרע הימלען, הימלען זיבען!
ווייסט איר אפשר פון מיין ליבען?...

*

אין מיין גאָרטען

אין מיין גאָרטען האָט אַ ברונען
מיט אַן עמער זיך געפונען;
אַלע שבת קומט דעריבער
טרינקען וואַסער דאָ מיין ליבער.

אַלע בוימער שטעהען שטילע,
ס׳שלאָפט דאָס ווינטעלע אפילו;
נאָכן טשאָלנט, אַלע שלאָפען,
נאָר מיין הארץ איז וואך און אָפען.

ווי מיין הארץ, דער עמער וואכט,
טריפט זיין גאָלד אין ברונען זאכט,
טריף אַ פּערל, טריף אַ צווייטער:
אָט-אָ געהט ער, אָט-אָ געהט ער...

שאַ, מיר דוכט, עס הערט זיך טריט!
איז דאָס ער? און אפשר ניט?...
גיכער, גיכער קום מיין שיינער!
כ׳בין אַליין און ווייטער קיינער...

זעצען מיר זיך דאָ בּאַם וואַנט,
קאָפּ צו אַקסעל, האַנט אין האַנט;
כ׳וועל דיר פרעגען אַ פּאָר זאַכען,
זאָלסט, איך בעט דיך, נאָר ניט לאַכען:

זאָג, פאַרוואָס דער עמער, זאָג,
וויינט און וויינט אַ גאַנצען טאָג?
טריף, טריף, טריף — און מאָדנע רייד
רעדט ער עפּעס שטילערהייט...

און פון וואַנען קומט דער שמאַרץ,
ווי אַ וואָרעם נאָגט דאָס האַרץ? —
ס'האָט געהערט מיין מאַמע ריידען,
אַז דו ווילסט זיך מיט מיר שיידען?...

זאָגט מיין ליבער: — „געה שוין, געה!
שונאים זאָגען דאָס אַזוי, —
נאָך אַ יאָר, אַז גאָט וועט וועלען,
וועלען מיר אַ חופּה שטעלען.

אַ גאָלדנער זומער-טאָג וועט זיין,
וועט אונז באַגיסען מיט זיין שיין,
און באַגריסען וועט אונז יעדער,
צוויינ מיט פּירות פון די סעדער.

פעטערס, מומעס, פריינט געדיכט,
אַ עולם מענשען, הענט מיט ליכט,
און סע וועלען אונז באַגלייטען
פידלען, פּויקען און טרומייטען.

נעבען פּלייט, צי נעבען שטיין,
— קלייב אויס, וואו דו ווילסט אַליין, —
וועלען שטעהן די חופּה-שטאַנגען,
וועסט אַ פינגערעל דערלאַנגען;

און איך וועל דיר פיין און גלאַט
אָפּזאָגען דעם „הרי-את", —
שונאים וועלען שטעהן און קוקען
און פון קנאה זיך צעפּוקען"...

*

נעבען טײַכל שטעהט אַ פּיכטע...

נעבען טײַכל שטעהט אַ פּיכטע
אַ פאַרצווייגטע, אַ געדיכטע,
קוקט אין וואַסער, האַלט אין קלערען, —
וואָס דער סוף פון איר וועט ווערען?...

אויסגעוואַקסען, רייף געוואָרען;
ס'לויפען ביסלעכווייז די יאָרען;
הערבסט... די זון הערט אויף צו שיינען, —
און די פויגעלאַך וואו זיינען?...

און בײַ זיך אין צימער שטעהט
ס'מיידעל לאַנג פאַרטראַכטערהייט,
קוקט אין שפּיגעל האַלט אין קלערען,
וואָס דער סוף פון איר וועט ווערען?...

אויסגעוואַקסען, רייף געוואָרען;
ס'לויפען ביסלעכווייז די יאָרען;
נעכט פון טרערען, טעג פון קלערען, —
וואו זיינען די קאַוואַלערען?...

*

ס'איז אַרוים אַ נייע מאָדע

ס'איז אַרוים אַ נייע מאָדע:
רויטע סטיינגעס, ווייסע קליידער;
און אין סעדעל נאָכן טשאָלנט
לאַכט מען, קושט מען זיך כּסדר...

ס'איז אַרוים אַ נייע מאָדע:
שיכלאַך, טיכלאַך און פּאַרפומען; —
און אַרום איין מיידעל טאַנצען
בחורים אַ גאַנץ מזומן.

נייע מאָדעס היינט פאַראַנען:
נעכטען רייזלען, מאָרגען חנהן;
אָבער חאַצקעלע מיין שיינער
איז פאַר מיר, פאַר מיר אַליין נאָר!

✤

ניט באַטאָג און ניט באַנאַכט

ניט באַטאָג און ניט באַנאַכט —
געה איך מיר אַרויס באַזאַכט;

ניט אויף באַרג און ניט אין טאָל —
שטעהט אַ ווערבע פון אַמאָל.

און אַ נביא'טע אַ גרויסע
איז די ווערבע, אַלצדינג ווייס זי.

בּאַ דער ווערבע וועל איך וועגען
מיין באַשערטען טאַקע פרעגען.

און זי וועט מיר אַלץ דערצעהלען:
צי מיין חתן קומט פון פוילען,

צי פון ליטע, צי פון זשאַמעט?
אַ באַנקיר, צי אַ מלמד?

קומען איז באַשערט צופוס אים,
צי מיט ברענענדיגע סוסים?

און וואָס ברייננט ער מיר? — כ'האָלט וועלען
פערל מיט אַ שנור קאַרעלען...

איז ער אַ בלאָנדער? אַ ברונעטער?
נאָך אַ בחור? אַ געגטער?

אפשר גאָר אַן אַלטען אידען?
בין איך, ווערבע, ניט צופרידען!

איך וועל זאָגען: טאַטע, טויט מיך,
נאָר ניט צו דעם שידוך נויט מיך!

אוי, איך וועל דאָס ניט דערהאַלטען:
כ'וויל ניט, טאַטינקע, קיין אַלטען!

*

מע ווייס ניט, ווער איז זי,
פון וואנען געקומען —
און באלד האָט זי אלעמענס
אויגען פארנומען.

געקומען פון ערגעץ
א ווייטער מדינה
מיט הארציגע אויגען
און ליכטיגער מינע;

און לופטיג און דופטיג
און לוסטיג צום טאנצען, —
דאָס שטעטעלע האָט זי
פארלויכטען אין גאנצען.

אין וועלדעל אין גרינעם
געוואָרען איז היימלאך,
עס לאכען די קוסטען,
עס טאנצען די בוימלאך.

און ס'איז נאָך א טאָג
אָדער צוויי ניט פארלאָפען,
און בחורים קאָנען
שוין נעבעך ניט שלאָפען;

און ס'איז נאָך אַ טאָג
אָדער צוויי ניט אַריבער, —
און ס'ריידען שוין מאַנען
מיט ווייבלאַך זיך איבער.

און ס'שושקען זיך ווייבער
באַם שטריקען די זאָקען,
און אַלטע לייט „אייקען"
אַביסל צעשראָקען.

און עלטערען האָבען
קיין נעכט ניט געשלאָפען:
ווער וויים, וואָס עס האָט
מיט די איידעמס געטראָפען?...

אין איינעם אַ שיינעם
פריהמאָרגען — ניטאָ איר! —
אויף אַלץ איז געפאַלען
אַ שאָטען פון טרויער.

געפלאַטערט אַ שמעטערלינג,
צווישען די בלומען, —
און פלוצלינג פאַרשוואונדען,
ווי פלוצלינג געקומען.

געוואָרען אַ אומעט
אין וועלדעל אין טיפען,
מע הערט שוין דאָרט קיינעם ניט
לאַכען און שטיפען.

א פּאָר טעג געדעגענט
א בלאָטע געוואָרען;
די אויגען — דעם גלאַנץ
און דעם פייער פאַרלאָרען.

א בחור זיצט אָרטיג
און לייענט גאַזעטען...
חתנים און כלות —
זיך איבערגעבעטען.

עס זיצען פּאָר־פּאָלקען
ווי שטילינקע טייבלאַך
און איידעמלאַך געגעצען
נעבען די ווייבלאַך.

און שטיל זיינען איצט
יענע פינסטערע געסלאַך,
וואו ס'פלעגען אַרומדרייען
זיך בעל־הביתלאַך.

און טאַטעס און מאַמעס —
זיי שלאָפען די נעכט שוין;
און אַלטע — מע הערט זיי ניט
אייקען און קרעכצען.

הכלל: א מחיה
און שטיל א פאַרג'ניגען,
עס קרייען די הענער,
עס מעקען די ציגען.

גלין־גלינג — שוין ניטאָ איר...

„...גלין-גלינג — שוין ניטאָ איר, גלין-גלינג — אַט מיר פאָרען;
גלין-גלינג — און פאַר דיר איז שוין אַלעס פאַרלאָרען..."

דער מזל האָט, ליבסטע, געוואָלט אונז צעטיילען,
און כ'האָב נאָך אַזוי פיל געזאָלט דיר דערציילען;

נאָר אומגעריכט, פּלוצלינג — מיר האָבען צעשיידט זיך
און כ'האָב נאָך אַ וואָרט דיר צו זאָגען געגרייט זיך:

חדשים האָב איך אים אין הארצען געטראָגען
און אַלין זיך געקליבען: אַט, אַט איך וועל זאָגען.

מיט איינמאָל איך הער: — „נו, אַ גוטען, מיין ליבער!" —
אַ קנאַק מיט דער בייטש — און אַליין בלייב איך איבער.

דו פליהסט מיט אַ שטויביגען וואָלקען אינאיינעם,
אַט ביסט שוין באַם וועלדעל דעם גרינעם, דעם שיינעם;

איך זעה נאָך עס פלאַטערט דיין שאַלכעל דער ווייסער,
איך הער נאָך דעם וויטיגען „היי!"... פון דעם שמייסער,

און קוים עס דערטראָגט זיך צו מיר פון דערווייטען
דאָס שפּאָטישע קלינגען פון גלאָק דעם פאַרשייטען:

„גלין-גלינג — שוין ניטאָ איר, גלין-גלינג — אַט מיר פאָרען,
גלין-גלינג — און פאַר דיר איז שוין אַלעס פאַרלאָרען..."

*

יענער האָט אַ הויכען מויער

יענער האָט אַ הויכען מויער,
דער — אַ שטיבעלע אָהן שויבען; —
חיה די אלמנה האָט
אַ נעסטעלע, געבענטשט פון גאָט,
אַ נעסט מיט זיבען טויבען.

איינע שווארץ און איינע קלאָר
און איינע האָט געקרויזטע האָר,
איינע אין איינע מיידלאך ברען! —
ניט ליבען אַלע זיבען קען
אַ פרא־אדם נאַר...

איינער האָט געפילטע שלייען,
איינער האָט אַ פאַרבע קלייען,
ווילסט אָבער אַ שנאַפּס מיט טאָרט,
דאַרפסטו ניט קיין אַנדער אָרט,
ווי בּאַ אונזער חיהן.

ס׳איז אַ אוצר מיט אַנטיקען:
לעקעכלאך מיט הייסע בּליקען,
און עס שפּילט אין גלאָז די טוי,
ס׳שטיבעל ריין, דער טישטוך — שניי,
פּשוט צו דערקוויקען!

שלמה האָט זיך טוזעגט ווייבער,
איך האָב איינע, קאָן זי שרייען;
זאָל מיר צו קיין גנאַי ניט זיין,
אין אָוועגט כאַפּ איך מיר אריין
אַ נייַלינקע צו הייען.

קום איך נאָר, באַפאַלען מיך
די טייבעלאַך פון אלע זייטען:
ס'ווערט אַ פּלאָנטער — הענט און פיס,
אַזוי מחיהדיג און זיס! —
די מאַמע קוועלט פונוויטען.

*

ווער ס'האָט פּערל

דער פֿאַרמאָגט פּערל
און זיידענע בגדים,
און יענער — קדחת
מיט כּשרע פּאָדים.

און איך האָב דריי טעכטער,
דערוואַקסענע מיידען, —
זיי דאַרפֿן שוין מאַנען,
ניטאָ וואָס צו ריידען!

זיי דאַרפֿן שוין מאַנען,
וואו זאָל איך זיי זוכען? —
איך האָב ניט צו קליידען
איך האָב ניט צו שוכען.

היינט וויל יעדער חתן,
(נו, וואָס קאָן איך טון אים!):
צעהל אָפּ און דערלאַנג
די נדן מזומנים.

נו, געהען אוועק
די חתנים מיט גאָרניט;
אַ שאַנד און אַ וועהטיג,
עס מאַכט זיך קיין פּאָר ניט.

דער „כּיבוד" שפּאַצירט,
— און דער זעלביגער דוקא, —
פֿון שאַפֿקע צום טיש
און פֿון טיש צו דער שאַפֿקע.

דער „כּיבוד" — דאָס זײַנען
די דרײַ אַפּעלסינען,
וואָס העלפֿען מיר זוכען,
חתנים געפֿינען;

און ניסלאַך אַ טעשעל,
וואָס יעדערען ווײַז איך...
און יוגענט פֿאַרגײַט
און כאַטש נעם און צערײַס זיך!

און יוגענט פֿאַרגײַט...
און פֿון טעג ווערען יאָרען, —
די עלטערע נעבעך,
שוין גרויליך געוואָרען.

די דרײַ אַפּעלסינען —
זײַ פֿוילען צו ביסלאַך,
דער טישטוך פֿאַרשעמט
און פֿאַרשימעלט די ניסלאַך...

יאָ, ס'ווענדט זיך אָן מזל:
דעם — זײַדענע בגדים
און יענעם — קדחת
מיט כּשרע פּאָדים;

און איך האָב דרײַ טעכטער — — — —
— — — — — — — — — — — —

*

איינס, צוויי, דריי, פיר...

איינס, צוויי, דריי, פיר, פינף, זעקס, זיבען, —
קריגסט אַ כּלה — ניט געקליבען!

קלער קיין סך ניט, מאַך קיין שהיות:
כאַפּט אַ צווייטער אויס, איז מיאוס!

איך האָב אויך אַמאָל געפונען
האָניג, נאָר עס איז צערונען.

איינע עטקע — אַ ברונעטקע,
איינע מינקע — אַ בלאָנדינקע,

שוועסטער — פּאָפּקעס צוויי געטאָקטע,
אויגען קאַרשען, קעפּ געלאָקטע,

ניט קיין מיידלאַך, פּשוט בילדער,
איינע פון דער צווייטער מילדער;

זייער לאַכען! זייער ריידען! —
און איך האָב געליבט זיי ביידען;

און כ׳האָב ניט געוואוסט דעריבער,
וועמען פון זיי האָב איך ליבער.

איז אוועק אַ פּאָר מאָנאַטען,
און איך האָב מיך אַלץ בעראַטען, —

פּלוצלינג האָבען אַ פּאָר שדים
אויסגעכאַפּט, אוי וועה, זיי ביידען!

איצטער שטעה איך אויף דער עלטער,
ווי אַ נאַר אַן אויסגעשטעלטער.

ווי אַן אַלטער, אַלטער למד,
און איך דאגה און איך קלעם מיך...

על כן זאָג איך, קאַוואַלערען, —
אויב איר ווילט מיין עצה הערען:

איינס, צוויי, דריי, פיר, פינף, זעקס, זיבען, —
קריגסט אַ כלה — ניט געקליבען!

קלער קיין סך ניט, מאַך קיין שהיות:
כאַפּט אַ צווייטער אויס, איז מיאוס!

*

גלויב ניט...

גלויב ניט, וואָס עס ווינקען דיר
און ס'זאָגען צו די שטערען:
גנבים, ליגנער זיינען זיי,
ניטאָ זיי וואָס צו הערען.

אַמאָל נאָך האָט אַ שטערען מיר
אַנטקעגען שטוב געפינקעלט,
געגריסט, געטרייסט און האָט מיט גאָלד
מיין האָפענונג באַשפרינקעלט.

און וועלטען האָט ער צוגעזאָגט מיר
אויף זיין צויבער-לשון,
און עד היום בין איך אויף צרות,
חלש פאַר אַ גראָשען.

איז שיין אַזוי צו זאָגען ליגען,
שטערענדעל פון אויבען!
פיין!... אַזוי באַצאָלט מען דאָס
פאַר האָפען און פאַר גלויבען?...

גלויב ניט, וואָס עס ווינקען דיר
און ס'זאָגען צו די שטערען,
גנבים, חונפים זיינען זיי,
ניטאָ זיי וואָס צו הערען.

*

פליהט אַוועק די גאָלדנע פּאַווע

פליהט אַוועק די גאָלדנע פּאַווע,
— וואו זשע פליהסטו, וויל איך וויסען?
— כ׳פליה איבערן גרויסען ים...
— ועסטו דאָרט מיין חתן גריסען?
— גוט, איך ברייננ א בריוול דיר,
וואָס ער שרייבט דיר דאָרטען, וויים איך:
חופה די און קושען, „טויזענט
גלייך, אם-ירצה-השם, נאָך פסח".

*

עס טרעפט׳ דו מיינסט...

עס טרעפט, דו מיינסט, דו כאפסט אַ רויז
און לאָזט זיך אויס — אַ דאָרען:
האָסטו, ברודער, ניט קיין מזל —
ווער גאָר ניט געבאָרען!

ווער וואָלט דאָס גערעכענט גאָר
און ווער וואָלט דאָס גאָר קלערען,
אַז אַזאַ מין ביזען סוף
וועט מיר גאָט באַשערען...

קיין טאַטע-מאַמע ניט געהאַט
און ניט געהאַט אַ פּרוטה,
האָב איך געלערנט שוסטעריי
בּאַ שואל דעם לאַטוטע.

האָט אים גאָט געשיינקט צוויי טעכטער:
פערעלע און מייטע, —
די ערשטע שיין, ווי גאָר די וועלט,
אַ מיאוסקייט די צווייטע.

כ׳האָב פערעלען דערזעהן בין איך
געוואָרען אַ צעקאָכטער!
און טאָג און נאַכט האָב איך געקלערט
נאָר וועגען שואלס טאָכטער.

ויהי היום, רופט ער זיך אָן:
איך מיין... הוית... אַזוי ווי...
דו ביסט אַ עלענטער... און איך,
איך מיין דאָך נאָר דיין טובה...

און איך, נו, האָב אַ כּשרע,
אַ אָרענטליכע בתולה, —
בכן, פאַרשטעהסט... מען דאַרף מיט דיר
ניט ריידען דאָך קיין פולע!...

און ער האָט ניט לאַנג געוואַרט,
געמאַכט דעם עסק שנעלער:
בראָנפען, קיכלאך... און אַ תּנאים
און געבראָכען טעלער.

נאָר אַ קליינער בייזער טעות,
הערט איר, איז געשעהן דאָ:
איך מיין פערעלען, זיי — מייטען,
און אַ סוף, אַ ענדע!

אַזוי האָט דאָס מיר אָפּגענאַרט
רב שואל אויף אַ שטייגער,
און האַלט זיך, ברודער, מיטן פּעקל,
האַלט זיך מיט דיין פּגר!

האָסטו, ברודער, ניט קיין מזל, —
ווער גאָר ניט געבאָרען!
אָדער נעם און הייננ זיך אויף
נאָך אין די יונגע יאָרען...

*

פופצין עקזעמפלארן זיינען נומערירט·
געדרוקט אויף גוט פאפיר·
געבונדן אין לעדער.